

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**R. P. Thomæ Tamburini Societatis Jesu Siculi
Caltasinettensis, In ... Universitate Messanensi Theologiæ
Primarii Professoris, Tractatus Quinque In Quinque
Ecclesiæ Præcepta**

Tamburini, Tommaso

Dilingæ, 1697

Tractatus I. De Primo Ecclesiæ Præcepto. Hoc Est, De Auditione Sacri.

urn:nbn:de:hbz:466:1-40032

I

I

TRACTATUS I.

DE
PRIMO ECCLESIAE PRÆCEPTO.
HOC EST,

DE
AUDITIONE SACRI.

UT omnia ex ordine comprehendam, quæ hoc Ecclesiastico præcepto ad moralem praxim pertinentia sunt deinceps explicanda, ijs capitibus utar, quæ in illo vulgari versu de circumstantiis comprehenduntur.

Quis, Quid, Ubi, Quibus auxilijs, Cur, Quomodo, Quando?

CAPUT I.

Q U I S.

1. **U**inquies ergo primò, quoniam obligantur inter se sacro diebus festivis, pro quibus adesse præceptum supponimus illud audiendi.

2. R. Sanè fideles omnes, qui rationis sunt compotes; nisi ex aliqua causa excusentur, de qua infra suo loco dicendum erit latè.

3. Dixi fideles, hoc est, Baptizati, nam infideles, ut item Cathecumeni, cum non subdantur Ecclesie (quæ sub-

Tambur. de Præcept. Eccles.

jectio fit per Baptismum) legibus Ecclesiasticis non obligantur. Hæretici autem tenentur Ecclesie legibus; quia per Baptismum (quem suscepisse supponimus) facti sunt Ecclesie subditi.

Jam verò, ut responsio ad propositam quæstionem plenè intelligatur, de aliquibus personis est discurrendum, de quibus aliqua dubitatio solet esse, an eximantur, vel an excusentur? quæ duo sunt valde diversa. Dicuntur enim ij eximi, seu esse liberi, quos Ecclesia obligare non intendit, ut sunt Infantes. Dicuntur autem excusari ij, ad quos Ecclesia suum præceptum dirigit, sed propter aliquod impedimentum, quo ij laborant, eos eadem Ecclesia

A

fia

Habet in bibliot.

TAMBURINI

in
de
ECCLESIAE PRÆCEPTO
VARIIS
de
TAMBURINI
E II
306.

lia, excusat, ut sunt V. G. qui ob infirmitatem in lecto jacent.

Pueri.

4. **I**nquires secundò de pueris, quòd idem est, ac inquirere; quam aetate obligentur pueri ad assistendum Sacro?

5. R. Plures D. D. cum Sanchez *lib. 1. in Decalogum c. 1. 12. n. 6. & Azor. 1. parte lib. 7. cap. 2.* asserunt, obligari circa finem anni septimi; quia tunc præsuntur, jam usum rationis eos adeptos esse. Gobat verò in *Alphabeta auditionis Saeri. cap. 140. asserit*, obligari post expletos annos octo; quia pueri, ait, communiter non adipsuntur plenam rationis discretionem ante dictos annos octo. Omnium aptissimè Coninch. 3. *parte q. 83. art. 6. n. 286.* docet; rem hanc non tam esse definiendam annis, quàm maturitate ingenii; cum enim aliqui priùs, aliqui posterius ita maturescant, ut cognoscant, quid sit peccare mortaliter, quid sacro interesse, & quodnam discrimen sit inter malum, & bonum; idè aliqui citiùs, tardiùs alii obligabuntur.

6. Hinc rectè idem Gobat ibidem fatetur, pueros rusticanos tardiùs obligari ad audiendum Sacrum, quàm pueros civiles, seu urbanos: quia illis communiter tardiùs lumen rationis oboritur, citiùs his, qui ob commercium cum doctioribus, multa cognoscunt; quæ in campis viventes cognoscere nequeunt.

Additque idem Auèor, puellas, sicuti priùs puberes fiant, (pubescunt

enim anno 12. completo, cum pueri anno 14. completo puberes fiant) ita priùs rationis usum assequi solere, quàm pueros, atque adè citiùs obligari ad audiendum sacrum.

7. Atque ex his conciliare poterimus Azor, & Sanchez obligantes circa finem anni septimi, cum Gobat obligante post completos annos octo, nam fostassè in Germania, ubi scripsit Gobat, propter Regionis frigiditatem, tardiùs pueri adolecunt, id quod non est in Regionibus, ubi Sanchez, & Azor scripserunt.

8. Regula igitur pro nobis illa erit, communiter sufficere ad obligationem annos septem explevisse, nisi ex individuazione personæ appareat, nondum obortam esse plenam rationis lucem: obortam autem esse, vel non esse incumbit parentibus examinare, vel magistris, qui sæpè agunt cum pueris: nam Confessarij, vel Theologi per unam, vel alteram, vel certè infrequentem locutionem cum illis veritatem hanc assequi, difficulter possunt.

9. Quæret alicujus pueri Pater: Meus gnatus nondum attingit annos septem, sed tamen video apertè eum perfectum rationis usum esse consecutum, & circa pietatis opera valdè esse propensum; obligaborne illum ad templum, audiendi causa sacrum, adducere?

10. R. Et quidem primò tibi parenti gratulor, quod filium habes similem sancto Thomæ, qui quinquennis cum esset, quærebarà magistro, quid sit DEUS, & S. Petro Caestino, qui indentidem dicebat Matri, *Mater mea,*

volo

volo esse bonus servus DEI. Secundò dico; esse duas sententias: Nam Vilalobos, Trullench, alijque cum Leandro tract. 3. diss. 2. quæst. 6. filium tuum obligant ad audiendum sacrum sicut obligant ad abstinentiam à carnibus in diebus vetitis, quia jam utitur ratione, & ad omnes ratione utentes dirigit Ecclesia sua præcepta.

Castropalaus verò cum Joanne Sanchez, & Diana apud eundem Leandrum nequaquam obligant; quia lex Ecclesiæ fertur pro iis, qui regulariter rationis usum habent, atque adeò solum pro illis, qui septennium expleverunt; cum enim per accidens sit, & rarò eveniat, quòd antea quis ratione polleat; de hoc non habetur ratio: Quare tu poteris filium istum tuum, secundùm hanc sententiam (quæ satis est probabilis) à prædicta auditione, ut etiam ab abstinentia prædicta carni-um liberare.

11. Quæret secundò alterius pueri Pater: Meus gnatus licet septem annos, immò & octo compleverit, nondum plenum habet rationis usum, ut ex clarissimis conjecturis agnosco; obligaborne illum ad audiendum sacrum adducere?

12. R. Non obligaberis: Hic enim computandus est inter Infantes; Siquidem usus rationis est, qui facit hominem egredi ab infantia, non autem merum tempus.

13. Quæret tertio altera parens: meus filius, qui jam excessit septennium, valde dubitò, an rationis usum perfectum acquisierit, quid faciam?

14. R. Illum cura, ut Saero interfit; Ratio est, quia tunc præsumendum est, jam rationem acquisivisse: Præsumptio enim solet desumi ex communiter contingentibus: Communiter autem contingit, ut post septennium effulgeat rationis usus; contra esset, si dubium sit, an ante septennium quis acquisierit usum rationis, nam præsumendum tunc erit, non acquisivisse; quia communiter accidit, tunc ejusmodi usum nondum advenisse. *Legge Pasqualigum cum multis de Jejunio decis. 50.*

15. Quæret denique hac occasione inops alia mater: Ego filium ferè duorum annorum parvulum nutrio, quem, quia non habeo, cui illum domi custodiendum tradam, in templum mecum duco, quando ad audiendum Sacrum illuc accedo: Verùm dum sacrum fit, is perpetuò clamat, aut flet, aut nugas sine intermissione cum mea, & circumstantium perturbatione agit: quid consilij capiam, omittamne missam, an ejusmodi perturbationem patiar?

16. R. Huic petitioni sic satisfacit Gobat c. 15. in Alphabeto auditionis sacri n. 318. omittit omninò sacrum: non videtur enim esse tantum bonum spirituale auditio Sacri cum perpetua sollicitudine, & cura coercendis filij nugas, ut tibi procurandum sit, illi interesse cum notabili incommodo, perturbatione, & obmurmuratione ceterorum, ubi advertit illud (notabili.)

matet in libro 10.

TAMERIM

IN
SACR. SACR.
SU VARR.
et
multis de Jejunio

ET
306.

*Cæcus solùm, Surdus solùm,
Mutus solùm.*

17. **I**Nquires tertio. Hi tenenturne interesse sacro diebus festivis?
R. Si quis sit solùm cæcus, vel solùm surdus, vel solùm mutus sine dubitatione tenebitur, perinde ac ceteri fideles: Neque obstat, eos non posse minuta omnia missæ cognoscere; sufficit enim, quod exhibeant sacerdoti sacrificanti corporalem, moralemque præsentiam: id enim solùm requiritur, ut infra explicabimus, ad sacrum ritè audiendum; hi autem sine dubio, possunt dictam præsentiam exhibere, qua aliquo tandem modo, & ex quibusdam signis intelligant, quid fiat in missa.

*Cæcus simul Surdus, & simul
Mutus.*

18. **A**T verò si quis sit cæcus simul, & surdus, mutusque, Fagundes primo *Eccl. præcepto lib. 2. c. 3. n. 3.* & Diana parte 5. tract. 4. resol. 8. ajunt, hunc, quamvis his tribus vitijs laborantem, obligari; quia moraliter loquendo, potest præsentialiter adesse, & ad id, quod fit, potest aliquo tandem modo attendere.

19. Negat obligari Gobat in *Alphabets sacri audiendi n. 30. & 31.* qui enim, ait, his morbis afficitur, sive hos contraxerit à nativitate, sive postquam multoties pienssimè interfuerit sacro, non potest exhibere dictam moralem præsentiam, cum nil prorsus Missæ intelligere, seu advertere possit, & totùm, instar lapidis, ante altare consistet. Sed certè hoc ipsum deberet Go-

bat probare: diceret enim Fagundes cum Diana, Ecclesiam obligando fideles ad audiendum Sacrum, illos obligare ad ponendum devotè id, quod possunt; is autem, qui tribus dictis defectibus laborat, potest saltem materialiter, & corporaliter coram sacrificante, devotione saltem externa, consistere; nisi forte aliunde excusetur, ut si V. G. non habeat modum adeundi in Ecclesiam, vel sit adeò rudis ingenij, ut non possit intelligere missæ mysterium.

Ego profectò, quia vix invenire possum eum, qui à nativitate cæcus est, & surdus, & mutus, habentem tantùm ingenij, ut possit apprehendere, quid sint mysteria missæ: idèò opinionem Gobat regulariter in hoc casu probabilem judico; id quod ipse forasè insinuat in illis verbis (& solùm instar lapidis &c.) Qui autem in majore ætate in tres illos defectus incidit, lapidi non est comparandus; nam propterea illum obligari puto.

*Cæcus simul, & Surdus, sed
non Mutus.*

20. **P**ropter eandem rationem Gobat *ibid. n. 30.* liberat ab obligatione audiendi sacrum eum, qui sit cæcus, & surdus, quamvis non sit mutus, & affert Castropalaum tract. 22. punct. 16. num. 4. dicentem, hunc non posse more Christiano interesse sacro. Sed Ego centeo, debere corporaliter, eo modo, quo potest, adesse; apprehendo enim hunc aliquo modo devoto & Christiano adesse posse; idque juberi tunc ab Ecclesia: semper excipe, nisi sit

fit tam rudis, ut mysterium missæ percipere nequeat.

Surdus simul, & Mutus, sed non Cæcus.

21. **D**enique si quis sit solum surdus, & mutus, multò magis obligabitur; quia is cum habeat oculos expeditos, potest propriè interesse Sacro, quando in hos defectus incidit, postquam fuit instructus cognitione Sacri; quia potest advertere ad sacerdotem, divina mysteria operantem: quod si ab ortu fuit surdus, & tamen ingeniosus, (quales hi esse solent) ut, instructe aliquo, intelligat mysteria missæ, saltem in confuso, etiam propter eandem rationem n. præcedente dictam, obligabitur modo sc. quo potest, & ita sustinet Fagundez, & Diana locis cit. Intellige cum exceptione modò illatâ rudis ingenii, non valentis Sacrum mysterium percipere.

Famulis.

22. **I**nquires 4. De famulis, qui propter occupationes injunctas à dominis, non rarò absunt à sacro.

Famuli hæreticorum, vel Infidelium.

23. **R**espondeo 1. de famulis Catholicis, qui hæreticis, vel infidelibus dominis inserviunt, mox de famulis, qui interviunt fidelibus.

Famulus ergo prædictorum, si absque notabili suo damno commodè potest discedere à famulatu hæretici, vel infidelis, à quo frequenter impeditur festos dies catholicè servare, obligatur

discedere; quia præcepta Ecclesie sine dubio obligant ad sui observationem, si grave, seu notabile damnum non affert observatio; Ita Bonacina in 3. Præcepto decalogi, & disp. 5. de legibus pnn. 3. num. 16. alios citans. Dixi (frequenter) nam si rarò, non præsumenda est Ecclesia, famulum ejusmodi tam citò obligare ad discessum.

24. Qui verò in casu dicto sine suo notabili damno (quodnam illud sit, mox n. 31.) nequit discedere, non obligatur; excipe, si tamen non adsit periculum negandi fidem ob commercium cum hæretico, nec adsit contemptus Religionis Catholicæ. Ratio dicti est, quia nemo tenetur, cum suo notabili damno querere commoditatem ad observanda præcepta Ecclesie; Sicut enim non tenetur quis observare Ecclesie præceptum cum magno suo damno; sic multò magis non tenebitur commoditatem cum damno suo notabili querere, qua præceptum observet. Ratio exceptionis est; quia est certi Juris apud omnes, mortaliter peccari ab eo, qui non relinquit proximum periculum peccandi; & item qui obedit imperanti aliquid in contemptum Religionis: nam sic qui amat periculum, in illo peribit, & obediens contemnenti, censetur ipse contemnere. Legite Azor part. 1. lib. 7. cap. quasi 1.

25. Quæres Primò, quandònam quis censetur imperare in contemptum Religionis? R. Quando quis mandat, vel prohibet eo fine, ut præceptum Ecclesie, tanquam superstiosum, violetur; vel quando ex ejus violatione risus, & diceria captantur, vel quando

A 3 impe.

matet in biblia

TAMIEVRINI

in

de Ecclesie præcepto

de

III
306.

imperans videtur velle sibi potius esse obediendum, quàm Ecclesiæ: vel quando ex circumstantiis colligitur, velle dominum hæreticum, ut per tales in-observationes incipiat, parvi fieri catholica Religio. Ratio datæ explanationis est manifesta; quia contemptis, aliquo modo ex dictis, veræ Religionis legibus, contemnitur ipse DEUS veræ Religionis author.

26. Quæres Secundò: quando nam est periculum, in casu, de quo loquimur, peccandi? periculum, inquam, proximum; nam ad deferendum periculum remotum, non est tanta obligatio.

27. R. Erit quidem periculum, proximum, si occasione talis famulatus, quem hæretico, vel infideli impendis, sæpe etiam sine justa causa, leges Ecclesiæ non servas, edis V. G. carnes sine justa causa diebus vetitis, vel incipis dubitare de fide catholica, & similia: nam tunc certè discedere obligaris, quia, ut modo dixi, tunc amando periculum, peribis in illo; te ergo non absolvat Confessarius, nisi tam perniciosum famulatum deferas.

28. Monco autem hinc obiter, esse graves prohibitiones Ecclesiæ, ne quis Christianus famuletur Judæis, vel Sarracenis, quas satis est, si legas apud Castropalaum tom. 1. tract. 4. disp. 2. punct. 9. n. 17.

Famuli Catholicorum.

29. **H**Æc de famulis hæreticorum, vel Infidelium, accedamus nunc ad famulos Catholicorum.

R. Autem cum distinctione; vel enim dominus Catholicus tibi imperat servitia necessaria, propter quæ sacro interesse non potes; & tunc licitè obedies; quia nemo conditionem ex se licitam (qualis est hæc obedientia servandi in necessariis) mutare tenetur, suumque licitum statum deserere, ut leges Ecclesiæ in alto statu servet, sicuti notat Tannerus tom. 4. disp. 6. q. 9. num. 107.

Vel idem Dominus tibi famulo imperat frequenter opera non necessaria, unde si tu illis insistas, legem Ecclesiæ, atque ad eò missæ festivæ auditionem, omittas; & in hoc casu, redit similis doctrina, quam modò dedimus de famulis hæreticorum; Si enim frequenter sic dominus tecum se gerit, & tu sine notabili tuo damno deserere illum potes, deserere omninò debes; secus nequaquam, quando non est contemptus præceptorum Ecclesiæ.

30. Quæres primò, quantum, & quale debet esse damnum, quod excuset famulum à deferendo ejusmodi Domino, qui non permittit, suos famulos ritè festivos dies observare?

R. Et sanè si de ipso Domino quæras? Ipsum mortaliter peccare (si secundùm morales circumstantias absit, justa causa retinendi ita famulos in servitijs, ut nequeant adesse sacro, vel ut nequeant servare cætera Ecclesiæ præcepta) dubium non est; cui Domino potest merito aptari illud S. Pauli ad Corinthios cap. 5. Si quis suorum, & maximè domesticorum curam non habet, fidem negavit, & est infidelis dete-

deterior, lege Suarium de *Eucharistia* disp. 83. V. *quintum caput.*

31. An si de famulo quæras? Respondet, si is idcirco audiendum factum non accedit; vel labori non necessario vacat, quia vel verbera, vel graves injurias à suo domino timet, vel ipsum valde infensum haberet, vel domo ab eodem expelleretur, & ipse famulus non facile reperiret alium dominum, vel si reperiret, ejusdem farinæ esset novus herus. R. inquam, hoc ipso pari notabile damnum, & sic non obligari ejusmodi dominum deserere. Lege Toletum *lib. 6. cap. 6.* & Castropalaum *tract. 9. punct. 10.* secus obligari.

Notanter dixi (notabile) nullo enim modo amplecti possum aliquorum doctrinam, quam Azor *part. 1. lib. 7. cap. 7. quæst. 1.* tibi non displicere significat, nempe famulos habere justam excusationem, si jussu Domini die festivo laborem obeant non necessarium, (unde idem doceret de auditione Missæ) licet nullum ex sua inobedientia damnum timeant, nisi duriusculam reprehensionem, vel rixam; non, inquam, amplecti possum; quia non est credibile, ob solum leve damnum Ecclesiam velle suas sanctissimas & gravissimas leges non observari, ut omnes communiter Authores notant, & præsertim Suarez *loc. cit.* Hanc autem Azorij sententiam, ut ipse illam absolute refert, dico, me amplecti non posse propter rationem dictam levis damni respectu gravissimi Ecclesie præcepti; quod si id accidat famulo non semel, aut iterum, sed frequenter, & sæpe, ex

illo capite se posset ab auditione festivæ Missæ, & laboribus terribilibus excusare; quia duriusculum verbum, & levis rixa sæpe repetita, possent aliquando existimari grave malum, & maxime quia Dominus licet leviter, minus satisfactum se ostendat, interius tamen graviter molestum ejusmodi famulum habere, atque eundem non inveniensem alium dominum à domo repellere posset.

32. Quæres secundò: ille famulus, qui nequit reperire, nisi dominum, à quo recipiat dimidium ejus, quod à suo accipit, centebiturne patè notabile damnum, ita ut sit excusandus, si propterea dies festos ritè, jussu sui præsentis domini non colat?

33. R. Centebitur, immò etiam centebitur excusandus, si deserens hujus famulatum, amitteret tertiam partem sui soliti salarii; id enim, consideratis tam moderatis salariis, quæ hodie dari solent, & ordinaria inopia famulantium, videtur grave, & notabile damnum; ut notat Gobat *loc. cit. n. 327.* Unde etiam propter eandem rationem putat *num. 323.* te non teneri ante tempus constitutum discedere, si prævides tibi volenti audire Missam, vel nolenti die festo laborare, negandam ob tuum discessum esse majorem partem salarii.

34. Quæres tertio; Habeo ancillam, quæ si citius à somno, & lecto surgeret, posset audire sacrum, & laborem, quem illi injungo, complere: possumne ego illam ad citius surgendum compellere?

notet in biu...

TAMBRIN

in

de

de

30. b.

35. R. Si oporteret aliquid detrahere de somno ordinario, & rationabiliter moderato, certè compellere non poteris; habet enim illa jus ad consuetum somnum; sicuti ad assumendos consuetos cibos; & quando se tuo famulatu addixit, nunquam huic juri se renunciaisse præsumendum est, lege Suarium *loc. cit.* qui observat famulos teneri, vel ante, vel post sacrum expedire opera impediencia sacrum, si tamen adhibita mediocri diligentia, amotoque alio incommodo, possint vel differre, vel prævenire; atqui detrahere de moderato somno nimis incommodi est.

Excommunicatus.

36. **I**nquires quintò; An excommunicatus licitè intersit sacro? Respondeo. Excommunicatus, sive non toleratus (qui est ille, quem Ecclesia nominatim, & publicè denunciavit, & item ille, qui est notorius, seu publicus percussor clerici) sive toleratus (qui est, quicumque alius propter alias quascunque rationes excommunicatus præter duos jam dictos.) Excommunicatus, inquam, quicumque peccabit mortaliter, si intersit Missæ, vel notabili ejus parti: excipe, nisi excuset, vel ignorantia, vel aliqua gravis necessitas. Ratio dictæ responsionis est, quia Ecclesia graviter in odium excommunicati prohibet, ipsum adesse sacro. Ratio exceptionis est, quia ignorantia inculpabilis excusat à voluntario, atque aded à peccato, & consequenter ab ejus pœna, & quia Ecclesia non obligat suos ad sua præcepta

observanda cum notabili damno: sicuti alibi sæpè dictum est: Ubi etiam, semper excepimus contemptum, vel scandalum.

37. Hic autem sunt tres dubitationes: Prima; An si quis sic nominatim, & publicè declaratus excommunicatus; sed ipse rationabiliter putat injustè se fuisse damnatum, undè appellat ad tribunal superius, an inquam, durante lite, possit licitè interesse sacro, & cum aliis tractare, sicuti prius ante declarationem?

R. Cum Navarro *in consiliis lib. 5. conf. 6. n. 9.* licitè posse; quia pendente appellatione, suspenditur dicta declaratio, atque aded pro tunc non judicatur ab Ecclesia nominatim declaratus, & sic publicata appellatione, poterit sine scandalo licitè adesse sacro.

38. Sed quid si hic innocens non appellavit, sed verè à parte rei fuit injustè declaratus, sed non potest manifestè, & indubiè demonstrare nullitatem suæ sententiæ?

39. R. Sanè tunc coram ijs, quibus constat innocentia, poterit audire sacrum, cumque iisdem civiliter agere; quia verè, & coram DEO non est excommunicatus; at coram ijs, quibus non constat, debet se gerere ut excommunicatus; siquidem secus contemneretur sententia Ecclesiæ, id quod notavit S. Gregorius *homil. 26. in Evangel.* dicens: Sententia Pastoris, sive justa, sive injusta sit, Gregi timenda est; legite Layman *lib. 1. tract. 5. part. 1. cap. 6. n. 3.* & Tolctum *l. 1. c. 10. aliòsque passim.*

40. Dubitatio 2. Quando aliquis excommunicatus velit (tanè cum peccato) interesse Sacro, ad quid obligabitur, vel ipse celebrans vel factum forte audientes?

41. R. Si sit toleratus, ad nihil obligatur; quia ex Concilio Constantensi liberantur à peccato fideles, propter communionem cum toleratis, tum in rebus sacris, tum in profanis, licet ipsi excommunicati peccent, se ingerendo ejusmodi communioni; At verò si sit excommunicatus non toleratus, Sacerdos celebraturus Sacrum, cum ab Ecclesia exire jubeat; si nolit exire, incidit in aliam, seu novam excommunicationem, & vi expellendus erit opera Laicorum (esto sit Clericus), vel si laici expellere nolint, expellatur opera Clericorum. Quod si non possit expelli, Missa nullo modo inchoetur, imò si sit inchoata, desistat Sacerdos; quando tamen nondum perventum sit ad Consecrationem, vel ut alij volunt, ad illa verba: *Qui pridie, quàm pateretur*; quod si illuc perventum sit, pergat Sacerdos, usque ad summationem Calicis, quo sumpto, moneatur iterum excommunicatus, ut exeat à templo: quo tamen nolente, Sacerdos cum Ministro redeat in Sacristiam, ibique quod reliquum est facti, perficiat.

42. Auditores tamen prædicti Sacerdi debent omninò se statim discedere, sub pœna peccati mortalis à talis Missæ auditione, & ne tantisper quidem licitè expectent ipsam etiam solam consecrationem, ut scilicet nullo modo intente tam sacra participent in consortio.

Tambur. de Præcept. Eccles.

excommunicati non tolerati: hæc, & alia huc pertinentia legite apud Layman. *loc. cit. p. 2. c. 2. n. 6.* & Coninch. *3. p. disp. 14. dub. 7. n. 52.*

43. Dubitatio 3. An excommunicatus obligetur petere absolutionem, ut possit licitè adesse sacro?

44. R. Ita putant Azor *p. 1. lib. 7. c. 2. q. 2. aliique*, Unde si non petat, peccabit iterum, ajunt, speciali peccato contra præceptum audiendi sacrum: Negat utrumque communis DD. sententia cum Dicastillo *disp. 5. de sacrificio Missæ dub. 10. p. 2.* Ratio est, quia non tenetur quis tam remota impedimenta tollere, ut ad sit sacro; secus qui infirmus est, vel carcere detentus, vel captivus, teneretur ab his impedimentis se liberare, ut audiret sacrum, & si faceret, peccaret; quod esset fidelibus nimis onerosum.

Dixi (tam remota) Nam si tu excommunicatus haberes promptum, qui te possit, & vellet absolvere; vel qui te vellet à carcere, vel captivitate liberare; non excusaberis, si renueres, maximè si renueres propter hunc finem, ne sic cogereris audire sacrum; id quod confirmatur ex illa ratione universali; quia quilibet obligatur tollere, si potest, proxima impedimenta, ut servet præcepta, sicuti infra suo loco *n. 81.* dicemus; at nunc faciliè potes, ergo &c.

45. Quæres; Si quis excommunicatus verè pœniteat sui delicti, idemque petat absolutionem à potente cum ab excommunicatione absolvere; is autem (certè cum peccato) nullà justà causâ motus, absolvere illum nolit;

B:

lici-

matet in bini...

TAMBURINI

in

de Ecclesia Præcepto

de VARIIS

de

ED

308b:

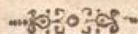
liciténe tunc ejusmodi excommunicatus sacro intererit? Idem erit, si huic verè pœnitenti non detur copia potentis eum absolvere.

R. Suarez de censuris *disp. 9. sect. 3. num. 2. cum aliis* licitè interesse hunc non posse, putat, & mortaliter peccare, si interfit; Ratio est (inquit) quia dum ipse verè adhuc est excommunicatione ligatus, arcetur ab Ecclesia, à Missa, ob terrorem saltem alienum.

At profectò probabilissima est sententia Fagundez *p. Ecclesia præcepto lib. 3. c. 12. n. 12.* qui cum Navarro contra Suarium sentit, excommunicatum verè pœnitentem, posse occultè recipere Sacramenta, vel celebrare; (multò magis ergò audire sacrum) quia est jam justus, bene dispositus, & per illum non stat, quominus absolvatur. Adde tamen petendam nihilominus esse absolutionem in foro externo, quando suppetit copia superioris potentis absolvere, ut nimirum appareat, revera ipsum obedire Ecclesie.

46. Instas, obligabiturne prædictus verè pœnitens, qui sine sua culpa absolutionem excommunicationis obtinere non valet, obligabiturne (inquam) quandoquidem potest licitè sacro interesse?

R. Quia sententia Suarii est etiam probabilis (ut faretur idem Fagundez *ibid.*) poterit talis excommunicatus, quamvis verè pœnitens, illi sententiæ se conformare, seque ad auditionem sacri non obligare.

Interdictus.

47. **I**nquires sextò de eo, qui sive personaliter, sive localiter est interdictus (juxta ea, quæ habentur in tractatu de interdicto) an scilicet excusetur ab audiendo sacro?

48. R. Sanè excusatur, quia Ecclesia prohibet, ne interdictus sacro interfit, ut propter eandem rationem excusatur excommunicatus juxta modò dicta, quæ hæc sunt applicanda.

49. Sed dubitabis, an si quis habet privilegium V.G. Bullæ Cruciatæ, quo ipsi conceditur tempore interdicti localis (si ipsi interdicto causam non dedit) posse adesse sacro, an, inquam, obligetur adesse?

50. R. Non obligari, tenent Avila, Victoria, Coninch, alique cum Diana eos citante *p. 2. tract. 11. ref. 2.* & apud de Lugo de Eucharistia *disp. 22. num. 12.* quibus adde Quintanad, *to. 2. Singularium, singulari 9.* quia nemo, ajunt, uti suo privilegio obligatur, juxta illud commune: Privilegiis utimur, quando volumus; quod certè intelligitur, quando non est in præjudicium alicujus, ut certè non est in casu nostro.

51. Obligari sustinent Suarez, Navarrus, Sotus, Vivaldus, alique quos citat, sequiturque de Lugo *loc. cit. n. 13.* quia præceptum audiendi sacrum obligat, quoties non habes legitimum impedimentum, seu quoties potes: ac nunc posito privilegio tibi collato, jam potes; ergo &c. sicuti carceri mancipatus obligatur sacro interesse, si illi carceris impedimentum auferat Judex.

In

In utramque partem pugnant prædicti Authores, ut latè habes apud Bar-
di de Bulla Cruciatâ p. 2. tract. 2. c. 3.
sect. 6. & Trullench. lib. 1. de eadem
Bulla p. 3. dub. 6. sed posterior ceriè est
terior, & amplectenda, quam latè pro-
pugnat Thomas Hurtadus p. 1. Resolu-
tionum moralium c. 6. resol. 28.

Impediti.

52. **I**nquites septimò: Quinam aliis
impedimentis constricti excu-
santur ab auditione sacri?

R. Sanè multi, & ex multiplici ca-
pite. Primò ex capite pertinente ad
bona Spiritualia; Secundò ex capite
pertinente ad bona corporis. Tertio
ex capite pertinente ad bona fortuna-
rum.

53. Porro in casu nostro legiti-
mum impedimentum, quod morale
impotentiam affert, tunc adest, quan-
do sine jactura boni mediocri astima-
tionis ex prædictis, aut sine magna
difficultate, vel labore, nequit audire
sacrum; Addit Suarez, non requiri
causam admodum gravem, sed medio-
crem; Plus addit Dicastillus tract. 5.
de sacrificio Missæ dub. 50. §. 2. n. 11.
nam excusatur, inquit, qui timet pro-
babiliter quodcumque temporale, aut
corporale incommodum, aut laborem.
Hæc ille: qui profectò nimis benignè
loquitur; commutetur igitur illud
(quodcumque) in (notabile.)

Jam de singulis prædictis bonorum
generibus erit nobis pro nostro institu-
to, nostraque materia singillatim dis-
currendum.

Impedimenta circa bona Spi-
ritualia.

54. **P**rimò ergo excusaris ab aud-
tione sacri, quando salva con-
scientia, nequis illi interesse: etenim
dicimus, id non posse, quod sine pecca-
to facere non possumus.

55. Hinc si quis bona fide, data
promissione de gravi aliquo negotio,
præsertim cum Sacramento; aut si quis
mandato superioris justo compellitur,
domi manere, sanè, ut fidem, obe-
dientiamve in re gravi servet, excusa-
bitur.

56. Secundò Bonacina de Sacra-
mentis disp. 4. §. ultima punct. ultim.
num. 3. & communiter Authores abso-
lutè eximunt ab audiendo sacro illum,
qui adscriptus custodiæ ægroti, non ha-
bet, quem substituat. Vide, quæ
mox dicam n. 60. ubi id distinctius ex-
plicabitur.

57. Tertio excusaberis, atque li-
cité omittes Sacrum, si necesse sit ire
ad audiendam confessionem gravi-
ter ægrotantis, & aliud sacrum non
adfit.

58. Quarto excusatur mulier o-
mittens sacrum si, quando exit, rixa-
tur maritus, & propterea rumpitur pax
inter eos, per rixam tamen alicujus
momenti; huc reducunt plerique,
quando ipsa debet parare prandium,
& quando cibos parare debet pro con-
viviis, aut nuptiis; & quando Mari-
tus est nimis Zelotypus, & non vult,
ut uxor se præbeat aliis videndam. In
his enim, & similibus, si timor uxoris
est alicujus momenti, licet peccet ma-
ritus,

Dicitur in b... ..

TAMERIN

IN

DE ECCLESIA PRÆCEPTO

SACRAMENTIS

E II

3086

ritus; non peccat uxor sacrum omittens, ita Dicastillus n. 210.

59. Quintò, quamvis non excusetur, qui omittit sacrum ob quodcunque etiam majus bonum spirituale non necessarium, licet utilissimum, qualis esset V. G. Voluntaria sumptio Eucharistiæ, tamen excusatur, si velit confiteri sua gravia peccata confessario, quem nunc habet, alium per multum tempus non habiturus; quia hæc non utilitas solum esset, sed moralis necessitas se DEO reconciliandi.

60. Sextò, Excusaris, ob charitatem aliquando, vel misericordiam; hinc quando inservis ægro, non solum excusaris, si ipsi sit necessaria tua præsentia, ne morbus augeatur, ut innuimus n. 56. verum etiam, si te absente, non possint eidem applicari remedia convenienti tempore: Suarius etiam ait, quando morbus est gravis, satis esse, quod infirmus solus, relictus illo toto tempore, quo abfueris, pati debeat laborem, & animi auxietatem, vel quid simile; Idem docet Dicastillus *loc. cit.* n. 189. aitque sufficere, si servitium sit infirmo valdè utile.

61. Dubitabis hinc, an excusetur quis, si illius accessus ad templum, ut intersit sacro, sit alicubi efficax peccati mortalis occasio? V. G. si puella (ciat, se turpiter à juvene amatum iri, si illam ad Ecclesiam accedentem aspiciat, &c.

R. Valentia vult, debere illam se domi continere, nec interesse sacro, idque sub obligatione, ne scilicet cooperetur cum peccato juvenis. Ita, inquam, Valentia *tom. 3, disp. 3 q. 18,*

punct. 4. At Suarez *loc. cit.* hanc licentiam quidem concedit huic puellæ, non accedendi ad Missam, ratione charitatis, quam potest exercere circa dictum Juvenem, ne peccet; licentiam, inquam, concedit: Sed sine obligatione non accedendi; quia, inquit, non debet ab illa puella tolli libertas sua, & spirituale suum augmentum ob crimen, seu scandalum passivum alterius.

Denique Castropalaus *tract. 22. punct. ultim. num. 5.* negat ejusmodi puellæ licere, se continere domi, sed obligat omninò ad accedendum ad Missam; quia urget illam præceptum grave Ecclesiæ, quod non est negligendum propter meram malitiam alterius.

Omnes hæc sententiæ sunt probabiles, quia bonis rationibus inniuntur.

Impedimenta circa bona corporis.

62. **E**X hoc capite excusaris primò ab auditione sacri, si probabiliter times, ne in ita, vel reditu, vel in templo, in insidiis inimici incidas, te occidere, vel aliquod notabile malum inferre volentis.

63. Secundò, si in carcerem te conjiciendum à tuis creditoribus, vel aliis (puta à satellitibus, vel ministris Justitiæ) prævideas.

64. Tertio excusaris, si cum incommodo alicujus momenti surgere à lecto non potes; ut si quamvis convalesceris ab infirmitate, adest prudentis judicio periculum reincidendi in illam; ad cognoscendum autem hoc periculum

lum Suarez Fill. cum Castropalao loc. cit. num. 4. dant hoc indicium, quando (aiunt) infirmitas impedit egredi à lecto, vel à domo, ad alia negotia, æqualis, vel minoris laboris, quam sit, Missam audire, adesse censetur ejusmodi periculum; secus non item.

65. Quare, distantia loci à templo sæpe corporale impedimentum affert, maxime senibus, claudis, ex itinere, vel labore valde fessis, & similibus; dico igitur abstrahendo ab aliis circumstantiis, puta tempestatis, pluviae, æstivi solis, ardoris, &c. Si loquamur ex solo capite distantiae; & quidem de mediocriter valentibus, nec aliam excusationem habentibus, esse varias Doctorum sententias.

Suarez enim loc. cit. vers. tertium caput putat, sufficienter excusari eum, qui deberet pedes per tria miliaria nostra Italica ambulare ad inventiendum sacrum.

Hentiquez lib. 9. c. 25. n. 10. non excusat rusticum robustum propter distantiam sex miliariorum.

Bonacina loco cit. n. 12. requirit ad excusandum à sacro sex, vel septem miliaria.

Dicastillus tract. 5. de sacrificio Missae dub. 10. §. 1. n. 174. negat duo miliaria sufficere ad excusandum (per se loquendo) quia Nobilis vehi curru potest. & mediæ fortis fœmina pedibus ire, maxime intra Urbem.

Marchinus de ord. tract. 3. p. 3. c. 17. n. 19. affert aliquos, quibus ad excusandum sufficit unius miliarii iter.

66. Verùm dicta hæc non satisfaciunt, quia nunquam in hac materia auditionis Missæ est attendendum ad solum caput distantiae, sed etiam maxime est consideranda conditio personæ, viæ, pluviae, tempestatis, & similibus circumstantiarum, ut scilicet omnibus perpensis, judicetur, an tale iter notabiliter difficile sit pro tali persona? Quis enim neget, difficilius esse duorum miliariorum iter fœminæ, præsertim delicatæ, vel prægnantis, quam viro agresti, &c. recte igitur concludendum est cum eodem Dicastillo, qui denique sic concludit: *Itaque id absolute solum iudicio prudentis relinquendum est.*

67. Quæres primò, si non clarè, nec probabiliter sciam, sed solum negativè dubitem, an mihi adsit periculum reincidendi in gravem morbum, si ad Missam accedam, excusarè tunc me possum ab illius auditione?

R. Suarez in simili de horis Canonicis, ait tunc petendam esse dispensationem; (utique ab Episcopo, vel alio Superiori juxta ea, quæ diximus de Jejunio.) At Castropalaus in eodem simili negat, esse opus dispensatione, sed licere, horas Canonicas omittere.

Utraque sententia probabilis est; unde ex hac Castropalaj sequitur, stante dubio prædicto de infirmitate augenda per egressum ad audiendum sacrum, posse licite quempiam non audire, ut habet etiam expressè Dicastillus loco cit. Ratio est, quia licet sit dubium, an nocitura sit illa auditio, tamen periculum, an sit nocitura, cer-

manet in bibliob.

TAMBVREM

IN

DE ECCLESIA PRAECEPTO

DE

E II

306

tum est; in quo certo periculo scimus, Ecclesiam nos non obligare; immò aliqui putant, nec posse, quia non potest præcipere aliquid, quod sit contra præceptum quintum Decalogi, de non se exponendo periculo occisionis: quoniam ergo possessio, quam homo habet, non se exponendi periculo gravi mortis, est prior, (siquidem de jure naturæ) quàm sit præceptum recitandi officium, vel audiendi Missam; ideo illa possessio prævalet, non autem hoc præceptum: Ita Caramuel *lib. 3. Theologia Moralis*, num. 1395. & Joannes Sanchez *disp. 15. à num. 7.* latè idem dicentes de Jejunio in simili dubio,

68. Quæres secundò: si quis infirmus habet Oratorium Domi, obligaturne primò ibi audire sacrum, si ibi illud celebretur? Secundò obligaturne conducere Sacerdotem, ut ibi sacrum faciat, solitam elemosynam ipsi daturus, ut consequenter ipse infirmus illi interesse possit?

69. R. Ad primum, obligari, quando aliqua legitima excusatio non adesset; ut si febris laborans deberet à lecto surgere, & ad locum Oratorii se conferre cum notabili periculo, &c.

70. R. Ad secundum, non obligari conducere modo dicto Sacerdotem, ut is faciat sacrum in dicto Oratorio; quia præceptum audiendi Missam est, quando illa celebratur; ergo tunc illi à fidei assistendum est, non verò me Ecclesia obligat, ut meis expensis illam procurem; Legite Suarezium *disp. 88. sect. 6.* licet sit illi con-

trarius Nunnus *q. 83. art. 6.* circa finem. Illud est mihi certum, quòd Sacerdos si tibi se offerat ad celebrandum sacrum, tu nequeas licitè eam oblationem non acceptare; quia qui ad finem ponèdum obligatur, obligatur etiam ad ponenda media ordinaria, quale est uti opera celebrantis ultro oblata, ut docet Tannerus, Villalobos, alijque apud Dianam *p. 2. tract. 4. resol. 8. & p. 9. tract. 1. resol. 19.* Nam propter eandem rationem, quando Dominus curat celebrari sacrum in dicto Oratorio privato, ejus domestici, & famuli, nisi aliunde excusentur, obligantur illi interesse; quia tunc est, ac si ipsi ultro offeratur Missa.

Impedimenta circa bona Honoris, & fama.

71. PRIMò, Dedecus existimatur in Dalmatia, puellas nubiles permitti à parentibus adire templa.

Idem in quibusdam locis dedecus reputatur, viduas non se demi continere toto primo anno suæ viduitatis.

Idem alicubi simile quid usurpatur, nam per aliquas hebdomadas fert usus puerperas se continere intra privatas aedes.

Hæ igitur consuetudines, licet essent abolendæ, tamen si alicubi adeò sint fortes, ut verè notabile dedecus pariant, si non observentur, sunt tolerandæ, si ante lucem nequeant Missæ præcepto satisfacere.

72. Secundò, Matres remanentes domi ad custodiendam filiarum periclitantium, nec ad Ecclesiam pergere valentium, pudicitiam, excusantur;

ut notat Navarrus, & Bonacina cum Castropalao *loc. cit.* n. 7. sic etiam eadem matres, vel nutrices, si infantes deserere non possent domi, nec ad Ecclesiam secum ducere, excusantur: vide, quid in simili supra num. 16. dictum est.

73. Tertiò, Huc etiam reducitur excusatio illorum, qui non habent vestem decentem, ita ut nequeant sine dedecore, aut gravi derisione, seu notabili pudore, comparere in publico.

Dubitat verò Gobat n. 190. an sit obliganda mulier V. G. ad petendam, Commodato, vestem, ut sic sacro intersit; Ego verò hanc dubitationem solverem distinguendo; si enim notabilis difficultas esset in petendo, vel in obtinendo ejusmodi vestem, mulierem illam (idem dic propter paritatem rationis de quacunque persona) non obligarem; secus non esset ratio, cui illam obligare non deberem.

74. Huc denique etiam reducuntur, qui, vel quæ non habent comitatum necessarium juxta decentiam sui status: Item hæ puellæ aliàs honestæ, quæ putantur castæ, & tamen uterum gestant, ita ut celare se coram alijs non possint: Quod si hæ exeant ad Choreas, & alia vana, quomodo excusabuntur ab auditione sacri? Ita Pax Jordanus *tom. 2. lib. 11. titul. 1. num. 86.*

Impedimenta circa bona Fortuna.

75. Excusantur primò custodes pecudum, vel vinearum, & similibus: ut item excubitores, ad portas,

ad turres, ad mœnia, si periculum sit alicujus venturi mali gravis. Illud tamen hic notandum, quando sunt plures custodes, & ab uno vel paucioribus possunt custodiri prædicta, teneri mutare vices, ne semper unus Missa privetur: Ita Dicastillus, qui tamen *loc. cit.* n. 179. non obligat hos ad conducendum pretio aliquem, qui suppleat: est enim hoc remedium extraordinarium, & molestum, ad quod in casu nostro non videtur quis obligari. Si possint custodes ovium V. G. sine periculo, antequam educant oves à caulis, audire sacrum, sanè debent, ut notat *loc. cit.* Pax Jordanus; An obligentur surgerè à somno ante ortum solis, ut audiant sacrum, quod tunc fortè celebrètur, dixi in simili n. 35.

76. Excusantur secundò famuli eodem modo, quo supra à n. 29. dictum est.

77. Excusantur tertiò Vectores mercium, itemque Cursores, notabile damnum timentes, seu magnas expensas facturi, si debeant expectare Missæ tempus. Universaliter enim, qui damnum notabile subiret suarum rerum, si Missæ aliquo die intersit, non obligatur; quia non cum tanto dispendio pia Mater Ecclesia in hoc præcepto suos fideles obligat. Nam propterea pauper artifex, quamvis debeat regulariter Missæ interesse die festivo, quia breve est tempus, quo Missa durat; tamen si inde ipse grave damnum esset passurus, licitè sacrum omitteret.

Sed quid de acquirendo lucro; An scilicet Missa omitti possit sine culpa die festo

notet in titulo

TAMBRIN

in

de

ED

306

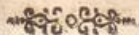
festo propter lucrum, quod mihi cessaret, si Missa adessem?

R. Affirmativè; quando agitur de lucro notabili, & extraordinario; nam ceterum pro lucro diurno ordinario non eris excusandus, si aliud caput excusationis non afferas. Ratio responsionis est, quia, ut notat rectè Sanchez *lib. 5. consiliorum c. 2. num. 19.* notabile lucrum omittere, damnum grave est; Adde piam matrem Ecclesiam non esse præsumendam, ita severè in hoc præcepto agere cum suis, ut velit, eos omittere propter Missam magnum lucrum, & extraordinarium.

78. Denique huc reducuntur itinerantes, & navigantes, quando, vel Missa carent, vel notabilis esset difficultas divertendi ad illam inveniendam. Ut item si deberet quis amittere necessarium, vel valde utilem comitatum; unde Gobat *loc. cit. num. 497.* excusat eum, qui in longo itinere (non in modico) deberet sine socio iter peragere; permolestum enim est, toto die iter peragere sine comite, atque adeò id reducitur ad necessitatem moralem, nec ad meram solam utilitatem.

Hoc tamen dictum omninò limitandum ad personas nobiles, vel alicujus considerationis, nam ceterum rusticus per multos dies iter facit incomitatus, sine ulla, vel cum modica molestia.

De incipiente iter die festo sine spò inveniendi sacrum in via, vide mox *num. 83.*

Ponentes, vel non auferentes impedimenta.

79. Inquires septimò: quid sententiandum sit de voluntariè ponentibus aliquod impedimentum, quo posito, non potest quis interesse sacro?

R. Peccare eos mortaliter, qui absque justa causa, ipso die festo impedimentum ejusmodi voluntariè ponunt; parique modo mortaliter peccare, si non auferant eo die festo tale impedimentum, quando sine notabili incommodo possunt; Ratio est, quia quilibet quando obligatur ponere aliquem actum, obligatur etiam ponere media necessaria ad illum, nunc verò in nostro casu, medium necessarium ad audiendam Missam est, non ponere, vel tollere ea impedimenta.

80. Objicies, At licitè potest quis die festo, quo in sua civitate celebratur festum de præcepto, exire ab illa, periturus eodem die mane in aliam civitatem, ubi non celebratur ejusmodi festum de præcepto; quod est ponere, seu assumere impedimentum ad Missam audiendam; & tamen sine peccato non interest sacro; ergo cur idem non esse debeat in casu nostro?

81. R. De Doctrina, quæ assumitur in antecedente hujus objectionis, & de peregrinis quando obligantur audire sacrum, dum per transitum versantur in aliquo loco, vel ad illum se conferunt, ubi festum de præcepto non adest, dicemus satis in tractatu de Jejunio *c. 2. n. 27.* & consequenter de auditione Missæ, de qua eadem est ratio. Quantum verò specialiter pertinet

net

net ad præsentem objectionem, satis respondimus ibidem c. 10. n. 44. Item de Jejunio, quod idem dicendum est de Missa. Breviter autem diximus; aliud esse excusari à præcepto, aliud non affici obligatione præcepti. Unde diximus, quod qui exit à suo territorio, excusatur legitime à se præceptum, sicuti excusatur, quando legitime dispensatur; atque adeo tunc illo non afficitur; & consequenter ad illud servandum non obligatur; At qui ponit impedimentum in eo ipso die festivo, adhuc ipse subditur præcepto; quia per positionem voluntarii impedimenti non excusatur à se obligationem præcepti; atque adeo illo astringitur, & consequenter contra illud faciet, si illud sine causa voluntarie non observat.

82. Dicitur autem est (eodem die) at verò quid dicendum, si quis impedimentum ejusmodi ponat in proximè præcedenti die, vel diebus remotè festum præcedentibus?

83. R. Si ponat in præcedentibus remotè diebus (id autem bona fide, & non ex intentione negligendi Missam) non peccat eo die festivo omitendo sacrum; quia non obligatur tam remota impedimenta tollere, seu non ponere ad se reddendum aptum ad Missæ auditionem, quam mater Ecclesiæ cum tanto rigore non præcipit: si verò ponat proximè præcedenti die V. G. die Sabbati; ad quem proximè sequitur dies præceptus Dominicæ, alij affirmant peccare, quia proximum impedimentum tollere, vel non ponere quisque debet, ut Ecclesiasticas leges observet; alij vero negant; quia pu-

Tambur. de Præcept. Ecclesiæ.

tant, hoc non esse, nec censeri impedimentum proximum: nam tunc esset, & censeri deberet proximum, quando tolleretur, vel non tolleretur tribus, V. G. vel duabus horis, antequam præceptum adveniret; quia tunc solum moraliter, & rationabiliter adesse, & urgere præceptum censeretur, non autem ante diem; lege hæc latius apud Castropalaum tom. 1. disp. 1. de legibus par. 2. r.

84. Hinc si mulier V. G. eodem die festi, vel ante paucas horas egrediens à civitate non habeat aliquam excusationem ex nuper positis; obligatur omnino sub mortali (ut notat Suarez cum Gobat de Ebrietate c. 27. n. 98.) audire sacrum priusquam egrediatur, si non sit habiturus in via, vel in vicino termino opportunitatem audiendi; quia tunc, ut dictum est, urget præceptum, cui ipse subditur; at si egrediat (bona utriusque fide, & non ex intentione sacrum negligendi) diebus remotè præcedentibus non obligatur propter rationem modò dictam.

CAPUT II.

QUID?

Quid sit Missa.

1. **I**nquires primò, quidnam intelligitur nomine Missæ, quando de Missæ auditione tractamus?

Respondeo. Intelligitur Sacrificium novæ legis, quatenus involvit omnia, quæ ex præscripto legis fiunt, atque dicuntur.

Mater in b. i. d. 1. 1.

TAMBRIN

in

de Ecclesiæ Præcepto

de V. G. die Sabbati

ED

3086

cuntur à prima formatione Crucis ad pedem altaris, usque ad finem secundi Evangelij: Ita Dicastillus *disp. 5. cit. n. 18.* qui inde colligit, Missam, quam vocant siccam, quæ fieri contuevit in navibus, vel tñremibus, quando distant à terra, non esse illam; de qua loquimur; in hac enim sicca Missa nulla peragitur consecratio, solumque recitatur Epistola, Evangelium, & alique preces.

Inde etiam colligit Azor *1. p. lib. 7. capit. 7. quæst. 6.* non esse obligationem audiendi hanc siccam die festivo, quia præceptum Ecclesiæ est de audienda vera Missa, veroque sacrificio.

2. Propter eandem etiam rationem non est obligatio audiendi illam Missam, quæ celebratur in Parasceve (hoc est) in die Veneris Sancti, si forè tunc sit festum de præcepto: Ratio est, quia illa non est vera Missa, verumque sacrificium, nec enim in ea fit consecratio, sed fit Communio ex præconsecratis die præcedenti, vide quæ dicam *e. 7. n. 6.*

Quid sit audire Missam?

3. **I**nquites secundò, quidnam sit audire Missam, seu quod idem est, quid sit interesse sacro?

Respondeo. Non est verba Missæ intelligere, quod plebei, & rustici non possunt; nec est audire Sacerdotem sacrificantem, quod surdi nequeunt; nec est videre eundem, quod cæci non possunt: Est igitur esse præsentem sacrificio Missæ, & vacare DEO, ut rectè habet Sylvester *V. Missa 2. p. q. 6.*

4. Sed hoc ipsum quid est? Respondeo. Id distinctius explicant Suarez, & Dicastillus; Suarez *de Eucharistia disp. 38. sect. 2.* sic habet: verbum audiendi Missam non potest aliaratione commodius explicari, quam ut fideles secundum moralem, & corporalem præsentiam assistant Missæ; ita ut, quantum in ipsis est, audire, vel videre, seu percipere aliquo modo possint ministerium Sacerdotis.

Dicastillus *dicta disp. 5. n. 19.* sic ait; nomine auditionis Missæ intelligitur moralis illa, & corporalis assistentia, qua quis adest Missæ, vel audiendo, vel videndo celebrantem, vel certè ibi existendo, comitando, aut sociando, cæteros videntes, vel audientes, ita ut moraliter censeatur præsens illi actioni.

5. Verùm adhuc urgeo; & quænam est ejusmodi corporalis, & moralis præsentia?

Corporalis præsentia.

6. **R**espondeo. Corporalis præsentia est ea, qua quis in eo loco, ubi celebratur Sacrum, seu qua quis est corpore ita præsens Missæ, ut quantum est in ipso, possit aliquo modo percipere ministerium Sacerdotis, seu quid agat, vel dicat Sacerdos. Clarius id explicat Reginaldus *lib. 9. n. 12.* Corpore (ait) censeatur Missæ interesse, qui sic præsens est, ut possit aliquatenus cognoscere, quid faciat Sacerdos celebrans, & in qua parte Missæ versetur; nec obstat, quòd maneat post altare, aut post partem extra Ecclesiam (ut h-ri loiet,

solet, cum locus non est capax totius multitudinis) dummodò moraliter censeatur posse, esse de numero eorum, de quibus in Canone dicitur, & omnium circumstantiarum, quorum tibi fides cognita est, & nota devotio) hæc Reginaldus.

Moralis presentia.

7. **M**oralis autem presentia est ea, qua quis sacro adest, ut hominatione præditus, non ut brutum, aut infans; atque adde, qua quis assistat sacro liberè, & religiosè, seu humano, & religioso modo, volens nimirum aliquo tandem modo attendere ad divina, juxta ea, quæ de attentione dicimus infra in circumstantia. Quomodo.

8. Dixi, liberè, id quod hic supponimus; nam cæterum an satisfaciatur præcepto is, qui invitus, & vi compulsus est præsens sacro, est questio suo loco infra exagitanda e. 5.

Ex dictis collige duo, alterum quoad moralem presentiam, alterum, quoad corporalem.

Dormiens, vel dormitans in Missa.

9. **Q**uoad prius collige, nec ebrius, nec dormientem, immò nec eum, qui perfectè per extasim est extra se, de quo iterum dicam e. 6. num. 9. audire legitime sacrum; quia quamvis prædicti habeant presentiam corporalem, non habent moralem, quâ humano modo illud audire possunt.

10. Quid si quis non dormiat, sed solum dormitet, dum Missa interest?

Respondeo. Aut illa somnolentia, ligat sensus per notabilia sacri partem, ut secundum morale judicium non censeatur sic dormitans posse attendere ad rem sacram, & tunc dicendus erit, neglexisse illam notabilem sacri partem, & consequenter præcepto non satisfecisse; sive illa somnolentia sit voluntaria, sive involuntaria; semper enim æquè impedit humanam presentiam; aut dicta somnolentia est tenuis, & interrupta, ut permittat aliqualem (etiam moraliter loquendo,) attentionem ad longè majorem, potiorque sacri partem, & tunc non est mortalis, etiam si voluntaria sit, quia talis dormitatio comparatur illis actionibus extrinsecis, quæ non tollunt omnem attentionem exteriorem, de qua attentione infra dicitur in circumstantia, Quomodo.

Auditio Missæ extra Januam Ecclesiæ &c.

11. **Q**uoad posterius, collige, eum, qui extra Januam Ecclesiæ audit Missam, aliquando præcepto satis facere, aliquando non item. Si enim Ecclesia est tam angusta, quales sunt plures Ecclesiæ in pagis, & parvis oppidis, quæ potius sacella sunt nominanda, quàm Ecclesiæ, sanè præcepto satisficit ab illis, qui extra Januam ad altaris prospectum audiunt sacrum; quia in tam parva distantia satis adest morali, & humano modo presentia; at verò si Ecclesia sit quoquo modo angusta,

navet in bi...

TAMBRIN
in
Ecclesia præcepto
VARRI
E II
3086

si tu sis extra Januam, & non sis ad altaris conspectum, nec facias unum cum multitudine occupante eandem parvam Ecclesiam, non eris morali modo præsens, atque adeo præcepto non satisfacies.

Pari modo puto, si ex choro à solo Ecclesiæ sublevato, velis audire Missam, quæ celebretur in cappella ejusdem Ecclesiæ, quæ Missa ab existente in dicto choro Ecclesiæ (ut est in hoc nostro Collegio) nec auditur, nec videtur, puto, inquam, te non satisfacere præcepto, cum tamen satisfacias, si inde audias Missam, quæ celebretur in altari majori, quia pro Cappellis non adest præsentia corporalis, moralis adest pro altari majore.

Quid si ex dicto choro sublevato audiam, quamvis non videam?

Respondeo, Puto, te neque satisfacere; quia licet sic aliquid Missæ ad tuas aures perveniat, tamen non adest in te corporalis præsentia; sicuti si quis existens in publica platea, vel supra tetum Ecclesiæ, vel in sua domo, Missam cantatam audiret, nihil illius videns, quia non esset præsens corporaliter, præcepto Missæ non satisfaceret. Neque dicas: Cæcus, quamvis nihil videat, tamen satisfacit; ne id dicas, inquam, quia cæcus supponitur corporaliter esse in Ecclesia; at qui est in choro sublevato, vel in platea, vel supra Ecclesiam, vel domi suæ respectu cappellæ, seu altaris, seu Ecclesiæ, quæ non videntur, nec censetur, nec est corporaliter præsens in loco, ubi Missa celebratur.

12. Prætereà te audientem Missam ex loco extra Januam, quæ est ad latus prædicti altaris majoris nostri prædicti Collegii, puto non satisfacere, si Janua sit clausa, vel foribus ligneis, vel tapero; quia tunc non adest moralis corporalis præsentia jam dicta, cum tamen satisfacias, si fuerit aperta; quia tunc adest dicta præsentia, quando altare est in hoc prospectu, & Ecclesia est angusta, ut mox dicam n. 13.

Quid si ex fenestra habitationis meæ prospiciam altare, eaque omnia audiam, quæ communi voce recitat Sacerdos, satisfaciamne præcepto, inde Missam audiendo?

Respondeo Suarez *disp. 88. de Eucharistia sect. 3.* negare; sic satisfieri præcepto, idemque dicit Diana *part. 4. tract. 4. resolut. 154.* additque sic se respondisse Marchioni Hyeracensi in spectre facti: Verùm melius, modo jamjam explicando concedit de Lugo *disp. 22. de Eucharistia n. 21.* cum Dicastillo *de Eucharistia tract. 5. disp. 5. a n. 59.* calus enim duplici potest evenire modo; Primò, ut à fenestra sit modica distantia usque ad altare; Secundò, ut sit magna; in primo modo satisfacis, in secundo nequaquam: Ratio est, quia in primo adest corporalis, moralisque præsentia, quæ paulò ante explicata est, quæque est necessaria pro auditione sacri: Cum ergo inde in primo modo, ut supponimus, altare prospicias, & sacrificantem aliquo tandem modo audias, videasque, cur non diceris sacrum legitime audire? at cum in secundo modo hæc non adsint, præsentia

sentia necessaria non aderit; unde nec legitime sacro assistes.

13. Denique si velis in ampla Ecclesia, qualis est V. Gr. nostra Panormitana Cathedralis, si sit tota Ecclesia plena multitudine, audire sacrum ex janua ejusdem Ecclesie, ipsi altari maximo opposita, ubi celebratur, satisfactis præcepto: siquidem potes ex signis, & gestis Missæ aliqua, quæ à celebrante fiunt, colligere; & tunc humano, & morali modo pro omnibus, atque adeo pro te verificatur illud (& omnium circumstantium.) At si vel nulli, vel rari illud sacrum audiant, tu ex janua non poteris humano more dici esse ex illis, qui sacerdotem sacrificantem circumstant.

14. Quoad illud de distantia modo memorata, esse modicam absolute in hac materia, de qua loquimur, putat de Lugo, esse distantiam triginta passuum. Alij distinguunt in hunc modum; si inter tuam, vel Ecclesie januam, fenestramve intercedit platea aliqua (sanè non ampla) tunc si inter te spectatorem sacri, & ipsum sacerdotem complures alij sint interjecti, qui simul audiant sacrum; quia cum illis compluribus unum moraliter facis, præcepto satisfacies, si secùdum modo dicta distes triginta circiter passibus; si verò nulli sint interjecti, vel admodum rari Missam audientes, tunc triginta passus nimiam distantiam afferent, unde requiritur tunc alia minor, quam nonnulli determinant, esse viginti circiter passuum, sed certè putò id debere judicio prudentis determinari, ut scilicet, omnibus positis circumstantiis,

expendatur, an judicanda sit tunc præsentia moralis, nec ne?

15. Hactenus dicta quæ confirmantur, quæ explicantur sic à Dicastillo *loc. cit.*, cum enim ipse ex Hispania veheretur in Italiam classe triremium in comitatu Mariæ Imperatricis, cujus erat Concionator, dicit, se solere, & ferè mille hominum, qui erant in comitatu, attendere ex ipsa navi illis sacris, quæ fiebant in littore: nec quemquam dubitasse, quòd tunc adesset ipsorum præsentia moralis: poterant enim omnes inde aliqua ratione cognoscere, quid ageretur à Sacerdotibus. Ad dit, nihil esse communius, quàm, quòd milites etiam è suis tentoriis audiant sacrum, quod sit audientibus omnibus in campo publico ad distantiam viginti, vel triginta passuum, unam in utroque casu multitudinem conflantes.

Integra Missa est audienda.

16. **I**nquires tertio; An tota, & integra Missa sit die festivo, sub pœna peccati mortalis audienda?

17. Respondeo, sanè tota, & integra per se est audienda, nisi excipies parvitatem materiæ: si enim notabilem partem Missæ negligas, lethaliter delinques; si verò modicam, solum peccabis venialiter; nimis enim rigidus esset legislator, qui juberet sub pœna capitis, aut æternæ damnationis, ne vel minima pars rei imperatæ prætermitteretur; quæ est ratio universalis de excusatione à mortali ex materiæ parvitate.

Matet in biuina

TAMBEVRIN

IN

DE ECCLESIA PRÆCEPTO

DE VARRI

DE III

306

Verum illud est, quod hic queritur, quamnam sit notabilis pars, quæ non item; id quod explicabimus sequentibus dictis.

18. Dico primò. Qui negligit adesse consecrationi simul, & communioni, notabilem partem, atque adeò cum mortali eam præmitteret; Ita Balsus verbo *Missæ* s. n. 2.

Quamvis enim videatur primò aspectu pars parva; quia tamen notabilitas, de qua loquimur, non desumenda præcisè est ex multitudine verborum, aut actionum, sed maxime ex præstantia earum; consecratio autem, & communio sunt partes sacrificij præstantissimæ, cum vel utraque, vel in alterutra consistat essentia sacrificij; idèd qui eas negligit, sat notabiles negligit partes.

19. Dico secundò. Qui omittit totum illud, quod dicitur à Sacerdote ad pedem altaris; quique dumtaxat omittit ultimum Evangelium, ne venialiter quidem peccat; quia tam modica pars judicatur mortaliter nulla. De re enim tam parva est illud: Parum pro nihilo reputatur. Ita Dicastillus *tract. 5. disp. 5. n. 38.*

20. Dico tertio. Si omittas, vel consecrationem, vel solam communionem, te peccare mortaliter, putat Castropalaus *tract. 22. punct. 16. num. 6.* cum alijs, quos ipse citat. Te solum venialiter, judicat Suarez *loc. cit. sect. 2.* alijque: Utrumque probabile, quia probabile est, alterutram esse, & non esse parvitatem; non verò utramque, quam notabilem esse, modò diximus *num. 18.*

21. Dico quarto. Si omittas, quæ dicit sacerdos in pede altaris, usque ad Epistolam exclusivè, peccas venialiter, immò etiam si omittas, usque ad Epistolam inclusivè; quia omittis modicam partem, ita Turrianus, Navarrus, cum Dicastillo *loc. cit. n. 15.*

22. Dico quinto. Si accedas ad Missam post Evangelium, & omnia sequentia audias, quamvis aliqui te damnent de mortali, tamen Suarez, Dicastillus, Castropalaus citati, te à mortali liberant, modò permanças, usque ad finem ultimi Evangelij, quia adhuc constituitur in modicæ, nec notabilis Missæ parte.

23. Dico sexto. Laymano *tract. 7. c. 3. n. 3.* videri durissimum damnari de mortali illum, qui venit ad Missam circa offertorium, & cæteris sequentibus partibus adest: Verum id nimis laxè dictum esse, notat Gobat in *Alphabeta audientium Missam num. 135.*

24. Dico septimò. Si incipias interesse sacro, finita Epistola, quamvis non inchoato Evangelio, & discedas, finita communionem, peccas mortaliter. Ita Suarez, Castropalaus, alijque citati; quia ex particula principij, & ex particula finis constituitur una notabilis, & gravis pars.

Quòd si ab ipso primo initio audire sacrum capisti, audiasque usque ad Communionem inclusivè; imò etiam exclusivè, te solum venialis damnat. Gobat *n. 138.* citans Suarezium; sed illud, etiam exclusivè, nimis laxè dictum mihi esse videtur.

25. Dico octavo. Si omittas partem Missæ ulque ad Evangelium inclusivè, quando aliqui te damnant de mortali, ut innuebam *num. 22.* te tamen à mortali excusat Navarrus, si cum primùm Domum redieris, privatim eam partem legas; sed meritò Suarez, & Dicastilius citati id nequaquam probant: siquidem privata illa lectio nequit dici pars sacri.

26. Quæres hic, si quis die festivo veniat in templum, & inveniat Missam processisse ulque ad Prælationem v.g. nec aliam Missam celebrari speret, quam audire possit, obligaturne illas partes, quæ superiunt, audire?

27. Respondeo. Obligari, & universaliter puto, quocumque tempore accedas, si remanet pars notabilis perficienda, & aliam audire die illo festivo tu non speres, vel non possis (puto inquam) te illam partem sub obligatione mortali audire debere; Ratio est, quia generalis est regula, ut qui non potest totum facere, faciat saltem partem notabilem, quando ea fieri potest, & est dividua. Ita tamen id intelligas, ut possis saltem interesse, vel consecrationi, vel communioni. Si enim utriusque interesse nequeas, nequis interesse sacrificio, atque aded cætera audire non sunt Missa, quam præcipit Ecclesia. Ita Laym. *loc. cit. n. 5.*

Partem Missæ audire ab uno sacrificante, partem ab alio.

28. Inquires quarto. Quandoquidem, modo explicato, tota est Missa audienda; est ne necesse, ut illa sit audienda ab uno eodemque Sa-

cerdote; Clarius; satisficiam nè præcepto, si unam partem Missæ V. G. ab initio, ulque ad consecrationem audiam ab uno Sacerdote, aliam verò partem, ulque ad finem, successivè audiam ab alio eodem die?

29. Respondeo. Probabile esse; te satisfacere, atque aded te non peccare tunc mortaliter; at si id facias sine causa, te gravissimum peccatum veniale committere, docet Medina apud Laymano *loc. sup. cit. c. 3. n. 3.* sic enim à communi consuetudine fidelium recedis.

Ratio autem, quòd in rigore satisfaciis præcepto, est, quia Ecclesia non præcipit, ut audiatur tota Missa unius, sed ut tota audiatur; auditur vero tota, quando omnes illius partes audiuntur; esto non omnes proveniant ab uno, eodemque Sacerdote. Ita Castropalaus *loc. cit. n. 8.* alique plures, quos citat Diana *part. 2 tract. 17. res. 18. par. 5. tract. 4. res. 52.*

Dixi hoc esse probabile; nam cæterum probabilius esse puto, te sic non satisfacere præcepto, quia ex illis duabus partibus nequaquam constat unum sacrificium, cui interesse jubet Ecclesia, sed sunt duo semisacrificia, quoad integritatem.

30. Diana *in resol. cit. 25.* ingerit nobis scrupulum, ait enim, non esse dubium, quod satisficiat præcepto ille, qui priorem Missæ partem audit prius, & posteriorem posteriùs, sed difficultatem esse, quando prius ab uno Sacerdote posteriorem partem, & deinde ab alio audit priorem. Verùm hæc disparitas non est apponenda, quasi peccet

Manet in libro 48.

TAMBEVRIN

DE ECCLESIA PRÆCEPTO

NAVARRUS

DE

3086

ceatur mortaliter hoc secundo modo ; nam & ipse idem Diana, ait, se non audere, hunc de mortali damnare, & merito, quia ratio modo allata n. 29. æquè probat de primo modo, ac de secundo.

Duas, vel plures partes Missæ simul audire à diversis Sacerdotibus.

31 **I**nquires quintò, Quid si non successive, sed simul audiam duas, vel plures partes à duobus Sacerdotibus, vel pluribus celebrantibus, me presente, in altaribus commodè proximis, quando, (ut ex dictis de præsentia morali necessaria ad Missam colligitur) sufficienter omnibus illis partibus sum moraliter præsens, si, inquam, sic audiam, satisfacióne præcepto ?

32. Respondeo. Quidquid dicant nonnulli apud Dianam, *dicta res. 28. & ad par. 5. tract. 14. resol. 52.* te nullo modo satisfacere, quia, ut docet Suarez, *sect. 2. citata, & Barbosa, in capitulum Missas, n. 3.* illa simultas, seu conjunctio diversorum sacrorum, facit penetrationem talem, ut Dei cultus, quem Ecclesia jubet exhibendum esse die festo per auditionem Missæ, ardeatur ad brevissimum tempus, cum tamen Ecclesia velit, ut extendatur, quantum solet extendi recitatio, seu auditio unius Missæ. Adde eum, qui vover; vel eum, cui Confessarius imponit pro pœnitentia peccatorum assistentiam trium v.g. Missarum, non intendere tres Missas uno, eodémque tempore, sed diverso, quia secus non esset proportionata pœnitentia pro allatis peccatis ; Ita er-

go Ecclesia, quando tradit præceptum audiendi Missam, non intendit uno, eodémque tempore plures Missæ partes audiri, sed diverso ; quia secus oratio exhibenda Deo die festivo nimis brevis esset. Legite Castropalaum *loco citato.*

Cui Missæ assistendum.

33. **I**nquires sextò, quænam Missa ex præcepto audienda est die festivo ? sufficit ne, v. g. illam audire, quam sub ritu Græco Græci Sacerdotes celebrant ?

24. Respondeo, sufficere ; quia nullum est præceptum de qualitate Missæ, adeoque quæcumque audieris, satisfacies obligationi : Quare, dummodo Missa peragatur Ritu Catholico, si illam Missam audias, quam suo Ritu, suæque lingua celebrat Catholicus Sacerdos Græcus, sive cujuscunque nationis, Ecclesiæ præcepto satis obedies.

35. Propter eandem rationem satisfacies, sive Missam, cui tu assistis, celebrat Sacerdos Catholicus de Requie, sive de Sancto, vel de feria, vel de Dominica, etiã si is, sive bona fide, sive mala erraverit in ea recitanda, quando secundùm Missalis rubricas ea recitanda non erat, sed recitari debuerat de alio Sancto, &c. Ratio est, quia præcipitur ab Ecclesia audiri Missam, non verò hanc, vel illam ; Lege Azor *1. p. lib. 7. c. 3. q. 5.* idem dico, quando Confessarius imponit pœnitenti, ut illam audiat, & quando fidelis promittit, per votum Deo, sacrum audire ; nisi quid aliud tu, vel Confessarius expresse intendatis.

CAPUT III.

U B I ?

Quo in loco audienda est Missa.

1. **I**nquires primò. Ubinam Missæ interesse debeo, ut Ecclesiæ præcepto satisfaciám?

2. Respondeo. In quacunq[ue] Ecclesia, immo (excepta peculiari quadam prohibitione, quam n. 6. mox afferam) in quocunq[ue] loco: quamvis plures Sacri Canones vetent celebrari Missam in loco non Sacro; posito, quòd ibi Sacrum celebretur; nec ulla lex requirit, ut in loco Sacro audiatur; quare si Sacerdos, certè cum peccato, celebret Missam in loco profano sine legitima Pontificis facultate, peccabit quidem ipse, sed non peccabunt ij, qui illi Sacro intersunt, si non sunt cooperati ad illam in eò illegitimo loco celebrandam (excepta prædicta, mox afferenda prohibitione) & consequenter præcepto satisfaciám.

3. Dices, nonne in capit. ut dominicis, de Parochiis, & alibi, ijdem Sacri Canones obligant fideles ad audiendam Missam in propria Parochia?

4. Respondeo. Ita quidem erat olim, sed hodie sive ex universali consuetudine, sive ex declaratione Pontificis, abrogata sunt ejusmodi antiqua jura, ita ut nunc cuilibet integrum sit, ubicunq[ue] prædicto præcepto satisfacere. Sane Tridentinum sess. 22. in decreto de observandis, & evitandis in celebratione Missarum, solum decernit

Tambur. de Præcept. Eccles.

ut Episcopi moneant populum, ut frequenter, ac saltem Dominicis diebus, & solemnibus festis ad suas Parochias accedant; Nota illud, (moneant) non ergo obligat. Ita Suarez loco cit. sect. 2. alijque passim. Vide etiam Zecolam in praxi Episcopali p. 2. v. Parochia num. 3. & Joannem Gallemart in Concilium Tridentinum sess. 24. c. 4. qui afferunt declarationes Cardinalium, quibus inhibentur Episcopi, ne pœnis Ecclesiasticis cogant Parochianos, ut accedant ad suas Parochiales Ecclesias ad Missas, & ad concionem ibidem audiendas. Vide etiam de Lugo de Eucharistia disp. 22. n. 3. Non est igitur approbandus Gaugericus in summulam Cajetani V. Festum, multas rationes accumulans ad probandam obligationem satisfaciendi huic præcepto in Parochia. Dicit enim rationes convenientiam solum hodie probant, non necessitatem, posita consuetudine in contrarium, solaque monitione Tridentini.

5. Quòd item satisfieri possit præcepto, audiendo Missam in Ecclesijs Regularium, est fortior alia ratio; quia nempe sunt multa privilegia summi Pontificis, id ipsis concedentis, quæ privilegia, si est otium, vide apud citatos.

6. Inquires secundo. Quanam est peculiaris prohibitio, quam n. 2. innuimus, hic explicandam?

An in Oratorijs privatis Secularium.

7. **R**espondeo. Et quidem prius recolendum est, summum Pontificem

D

tificem

ificem solere viris aliquibus primarijs concedere licentiam, ut possint erigere in suis ædibus privatum, & decens Oratorium, cujus decentia sit visitata, & approbata à proprio loci Episcopo, ut liceat deinceps in illo celebrari sacrum; sine præjudicio tamen Parochorum; hoc est, ne impediantur decimæ, Primitiæ, & oblationes debitæ Parochis; Ponuntur autem in ejusmodi concessione duæ limitationes, quæ faciunt ad nos.

Prima est, ut ex vi talis licentiæ non nisi unum sacrum fiat: & præterea in quibusdam festis, ut fiat nullum; hoc est, in Paschate Resurrectionis, & Pentecostes, & Nativitate Domini, aliisque festis solemnioribus anni, ut esset festum Patronorum principalium, & similia; Dico autem (ex vi talis licentiæ) Nam ex alio Privilegio, qualis est Bulla cruciatæ, alia est ratio, de qua mox dicam.

Secunda limitatio, ut ibi non fiat præcepto Ecclesiæ, nisi à Domino, seu Patre familias, cui concessa est licentia habendi Oratorium, & alijs domesticis, qui in Brevi Pontificis exprimuntur, & additur in aliquibus brevibus, ut nec satisfacat ab illis familiaribus, qui dicti Domini servitijs non sunt necessarii.

Jam ex his limitationibus duo in controversiam veniunt; Primò, an qui non sunt domestici, hoc est externi, & item familiares non necessarii, si audiant illam unam missam in communibus testis non exceptis concessam, nihilominus præcepto satisfaciant?

Secundò, an item satisfaciat quicumque audit Missam, quæ ibi fortè celebratur ultra unam concessam, vel quæ, in festis illis solemnioribus exceptis, dicatur, quæ certè minùs legitimè, (quare cum peccato, quia esset contra limitationem Pontificis) celebratur?

8. Respondeo ad primum, esse distinguendum; Nam vel loquimur de familiaribus prædictis non necessarijs, vel loquimur de externis, qui ad Dominum prædictum non pertinent.

Quoad prius dico, familiares prædictos non necessarios, præcepto Ecclesiæ nequaquam satisfacere, quia clarè Pontifex excludit, his verbis; *Volumus, quod familiares servitijs tuis non necessarij ibidem Missæ interessentes, ab obligatione audiendi Missam in Ecclesia diebus festis de præcepto minime liberi censeantur.* Quæ verba aded sunt clara, ut Homobonus, Pellizzarius, & Castropalaus docentes, hos satisfacere, non sint audiendi, quamvis Gobat, qui nobiscum sentit n. 356. in *Alphabeto sacrificantium*, eoldem citans, enunciet ibidem, eos loqui probabiliter; sed certè, quia verba Pontificis sunt nimis clara, ego hanc probabilitatem non video, ut non vidit Diana p. 9. tract. 1. res. 3.

At verò, quoad posteriores dico; si in Brevi adest clausula, quam modò retuli n. 7. (*ut ibi non satisfaciat præcepto, nisi à Domino, & domesticis*) res item est clara, quòd nimirum externi non satisfaciant; siquidem per illud, (*non nisi*) excluduntur quicumque externi. Verùm si hæc clausula non adest, sed adest

adest illa alia, quam ego sapè vidi in Brevibus (in tua, & familia tua celebrati facere libere, & licite possis, indulgemus) probabile puto, externos, qui ad Dominum non pertinent, & non per se, sed per accidens in talis Domini ædes ingrediuntur, præcepto satisfacere: Ratio est, quia ex una parte per hæc verba non excluduntur externi, & per illam aliam (volumus, ut non satisfaciant, familiares non necessarii) solum familiares non necessarii excluduntur: Externi igitur, cum non sint familiares, possunt gaudere ea doctrina, per quam nuper diximus, fideles satisfacere huic præcepto, ubicunque Missam audiant; quod facere non possunt prædicti familiares; quia hi manifestè à Pontifice excluduntur: & quidem meritò non excluduntur externi, excluduntur verò familiares non necessarii: nam familiares hi, cum vivant in domo Domini, facilè Ecclesias non frequentabunt (qui est finis Pontificis in dicta exclusione familiarium non necessariorum) contenti nimirum Missa illa domestica: At externi prædicti non ita facile aberunt ab Ecclesijs, sed communiter solum per accidens illam domesticam Missam audituri supponuntur: Ita colligo ex doctrina, quam de Hospitijs dicti Domini affert Diana loco citato resolut. 6.

9. Respondeo nunc ad secundum; An scilicet aliquis audiendo Missam in Oratorio prædicto, vel in solemnioribus festis, vel aliam ab illa una concessa, præcepto satisfaciatur? Dico, eodem modo, quo præcedenti numero dixi-

mus, esse hic respondendum, nimirum familiares non necessarios nequam satisfacere; quia sunt exclusi à Pontifice, at externi illi, qui per accidens ædes Domini ingrediuntur, probabile est, quòd satisfaciant; si in Brevis non adest illa clausula (nisi à Domino, &c.) ratio est, quia pro ipsis ex una parte non adest ejusmodi clara exclusio, ut suppono: & ex alia sic per Ecclesiam concedi judicatur ab Ecclesia; cum his sine inconvenientia faveat doctrina allata, quæ modò docuit, missæ præcepto satisfieri per quamcunque Missam, ubicunque celebratam. De his Oratorijs privatis multos diximus in opusculo de Sacrificio Missæ, & plura item afferuntur à dictis Diana, Pellizzario, Gobat, quibus adde Pasqualigum de Missa, omninò videnda ab eo, qui plenam de illis cognitionem habere velit.

*Privilegia Bullæ Cruciatæ
circa prædicta.*

IO. Subinquires: quidnam conceditur habenti Bullam Cruciatæ in hac materia?

II. Respondeo. Habenti Bullam Cruciatæ concedit summus Pontifex tres facultates, quæ ad nostram tractationem in præsentem faciunt. Primò, ut Sacerdos quilibet (sed si religiosus sit, cum licentia sui Superioris) habens Bullam possit in dicto Oratorio, sive proprio, sive alieno in dictis diebus solemnioribus Paschatis, &c. laicus, qui Bullam habet, possit in dicto Oratorio suo, vel alieno facere celebrare Missas, etiam plures in dictis solemnioribus

ribus diebus: Secundò, ut in alijs diebus, in quibus ex vi concessionis Oratorij solùm una missa poterat celebrari, possit eodem modo, sive in proprio, sive alieno Oratorio facere celebrare Missas plures. Tertiò, ut ij familiares servitijs Domini non necessarii, & ij omnes quicumque externi, qui in die festivo per Missam in ejusmodi Oratorio; sive tuo, sive alieno celebratam, satisfacere præcepto non poterant, legitime possint, si bullam habeant: Ecce igitur quantum est hoc privilegium, quod ita etiam probat Bardi in *expositione Bullæ p. 2. tract. 2.* cum alijs à me citatis in *Opusculo de sacrificio missæ lib. 1. c. 4. §. 2. a n. 36.*

Advertendum autem, quoties quis uti voluerit dicto Oratorio privato ad prædicta, quæ sunt ex privilegio Bullæ, debere illum aliquas preces DEO effundere pro unione Principum Christianorum contra Infideles, eorumque contra eosdem infideles Victoria: sufficere autem unum Pater, & Ave; & ejus omissionem, nec irritare privilegia, nec esse, nisi veniale, ibidem dictum à nobis est.

In Oratorijs privatis Religiosorum.

12. **I**nquires secundò. Quandoquidem Mendicantes, & eorum privilegia participant, possunt ex privilegijs summi Pontificis in proprijs conventibus, ubi aliqui ex ipsis resident, habere Oratorium probatum à Provinciali, si ad usus duntaxat sacros deputatum sit, & ab eodem visitatum, ut latè habetur apud Suarium, Castro-

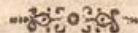
palaum, *Dicastillum* relatos à Diana *p. 9. resol. 32.* Inquires, inquam, an in his Oratorijs privatis dictorum Religiosorum possit quis Missam audire, & satisfacere præcepto Ecclesiæ?

13. Respondeo. Utrique, posse; quia ex una parte quilibet in quocunque loco celebretur Missa, ei potest assistere, & præcepto satisfacere, ut nimis sæpè dictum est: & ex alia nulla clausula legitur in privilegijs prædictis à summo Pontifice concessis, per quam ullus excludatur.

In Oratorijs Episcoporum.

14. **I**nquires tertiò. Quoniam Episcopus, etiam titularis, potest pro sua, vel suorum (saltem ipso præsentente) mera commoditate in tuo palatio ordinario, aut urbano, aut rurali constituere Oratorium privatum, non solùm ubi permanenter degit, verùm etiam ubi per transitum invenitur, quamvis in aliena diocesi (non autem Romæ propter reverentiam summi Pontificis) ut habet latè Diana *p. 9. tract. 1. resol. 34. 36. 38.* Inquires (inquam) An ibi quilibet ex fidelibus sacrum audiens, præcepto satisfaciat?

Respondeo, satisfacere; idque, si non ob alias rationes, certè propter modò dictam, quia nimirum in hujusmodi privilegio Episcoporum nulla quoad hoc adest exclusio, vel limitatio.

CAPUT IV. QUIBUS AUXILIIS?

*An Missæ præcepto satisfiat
per alium?*

1. **I**nquires primò. An indigeat quis ab alio auxilium petere ad audiendam Missam, atque ad satisfaciendum præcepto?

2. Respondeo, sanè nullo alterius auxilio indigere, nec ullo uti ad hunc effectum posse; quamvis enim valeat quis elemosynam, quam erogare pauperi debet, dare per alium, non tamen idem facere potest de auditione Missæ; Ratio est, quia præceptum audiendi Missam est personale, quäle est præceptum jejunandi, communicandi, confitendi, quæ à propria persona debent fieri, non ab alia: Elemosyna autem idèd fieri potest per alium, quia etiam sic illam facit propria persona, quæ debet, cum faciat (ut supponimus) cum propria pecunia, seu per propria bona, quamvis per alterius operam.

*An cum consortio excommu-
nicati.*

3. **I**nquires secundò. Cum Missa, quæ est actio per se publica, à me sit audienda, præsentibus communiter alijs, quasi me audientem comitantibus, & quasi nobis invicem adjuvantibus in eo publico cultu, licitène audiam, si ex illis præsentibus sit aliquis excommunicatus?

Respondeo. De hac re satis diximus
supra c. 1. n. 41.

*An à Sacerdote excommuni-
cato?*

4. **I**nquires tertio. Quando Sacerdos est excommunicatus, ego fidelis licitène possum interesse sacro, quod fortè in die festo (sanè cum peccato) celebrat ejusmodi Sacerdos?

5. Respond. Quando est excommunicatus vitandus, hoc est, excommunicatus nominatim denunciatus, vel publicus Clerici percussor, nullo modo licet, quare si alio sacro careas, excutaberis ab audienda Missa, etiam si festum illius dici sit solemnissimum; Ratio est clara, & medioeriter Doctis vulgata: quia Ecclesia graviter prohibet fideles communicare cum vitandis, maximè in rebus factis; quare tunc audiens præter incurfionem in excommunicationem minorem, de qua fuscè agitur in tractatu de excommunicatione, mortaliter peccaret; At si non est vitandus, quales sunt alij præter duos prædictos, licitè audies illud sacrum, ab excommunicato non vitando celebratum; quia id concessit Martinus Quintus ad conscientias fidelium sedandas, ut mox num. 9. breviter innuam; unde tu si alio careas, teneberis hanc die festo audire, siquidem nullum jus hodie prohibet communicare in sacris cum excommunicato tolerato; non potes tamen ab illo petere, ut faciat; quia sic cooperareris cum illo in peccato, quod is committeret, dum in

D 3 ex.

excommunicatione celebrat, lege Castropalaum tract. 22. punct. 16. n. 9.

6. Sacro Sacerdotis hæretici cogniti ex alio capite non potes licite interesse, quamvis nondum sit denunciatus; quia nimirum sic videretis ipsi favere, vel ipsius hæresim approbare, quod scandalum esset maximum.

An à Sacerdote suspensio, vel interdictio?

7. **I**Nquires quartò. Quid si Sacerdos sit suspensus, vel interdictus? Respondeo, Fagundez & Suarez apud Thomam Hurtadum mox citandum docent, quòd fideles non tenentur vitare suspensum ab ordine, vel interdictum, ne ordines exerceat, sive suspensus fuerit per sententiam Judicis, sive per Jus Canonicum, quamvis sit denunciatus nominatim, ac declaratus suspensus, vel ut interdictus. Ratio est, ajunt, quia solùm excommunicationum vitandum tenemur vitare; obligatio enim vitandi est proprius effectus excommunicationis: Quare, si Sacerdos v. g. etiam nominatim suspensus ab ordine, hoc est, prohibitus à legitimo Superiore, ne ordinem exerceat, idque per legitimam publicationem, ipse tamen Missam celebret, peccabit quidem ipse celebrando, non verò peccabo ego eam Missam audiendo: unde si alio Sacro caream, obligabor huic Missæ interesse die festivo. Hæc illi.

8. Hanc Doctrinam meritò, ita universaliter prolatam, rejicit Thomas Hurtadus 1. par. resol. moralium tract. 1. cap. 7. resol. 25. §. 2. citatque plures, Toletum, Navarrum, Valentiam, Bo-

nacinam, Marchinum, aliòsque. Ratio est, quia est distinguendum modo simili, quo distinximus num. 5. si enim ejulmodi Sacerdos est suspensus, sed non nominatim denunciatus, vel interdictus, possumus quidem licite cum illo communicare, audiendo ejus Missam, & consequenter obligabimur, illanz audire in die festo, si alia fortè nobis deest.

9. At si per promulgatam sententiam est denunciatus nominatim, licite cum ipso communicare non possumus, ejus Missam audiendo; unde si alia Missa non suppetat, ab audienda Missa, etiam die festo excusabimur.

Hujus autem distinctionis ulterior ratio est, quia Martinus Quintus, qui voluit fidelium conscientis consulere, eodem modo loquitur de excommunicato, ac de suspensio, & interdicto, quoad illos vitandos in administratione Sacramentorum, aut aliis divinis officiis. Ecce verba prædicti Pontificis:

Ad evitanda plura pericula, & subveniendum Conscientis timoratis statuimus, ut nemo post hac teneatur, excommunicatum in administrando, aut recipiendo Sacramento, aut aliis Divinis Officiis, ratione alicujus sententia, aut censura Ecclesiastica, aut suspensionis, aut prohibitionis ab homine, vel à Jure, evitare, si talis sententia, prohibitio, suspensio, censura, non fuerit promulgata, aut denunciata specialiter, aut expressè contra aliquam personam à Judice.

10. Hactenus Pontifex: Adverte autem, sicuti modo advertimus de excommunicato, etiam tolerato, quòd quam;

quamvis licitè Missam audias, quam celebrat Sacerdos suspensus, vel interdictus, non denunciatus, non potes autem licitè à tali Sacerdote petere, vel talem Sacerdotem adjuvare, illi in Missa quoadcunque ministrando; nam hoc esset cooperari cum peccato Sacerdotis; quod ex regula generali (modo alibi explicato cum suis exceptionibus) de non cooperando cum peccato alieno, non licet.

An à Sacerdote concubinario?

11. **I**nquires quintò. Quid de Missa Sacerdotis concubinarij? & quidem recolendum est, quod concubinarium (qui est non solùm ille, qui inhonestam mulierem domi retinet, sed etiam ille, qui foris extra domum ad illam per modum habitus, ut libet, accedit) concubinarium, inquam, si sit Sacerdos, immò si sit Clericus, inter alias pœnas etiam suspensionis ab ordinibus subiacet, sed post sententiam ex Tridentino *sess. 25. cap. 14.* Quare fac, aliquem Sacerdotem esse concubinarium, cui inflicta sit per sententiam prædicta pœna suspensionis, inquiris, an ejus Missam, quam is cum peccato celebrat, audire ego licitè valeam, & per illam præcepto satisfacere?

12. Respondeo. Huic inquisitioni responderi facilè potest ex præcedentibus; Nam si is Concubinarium non solùm per sententiam suspensionis affectus, sed etiam per sententiam fuerit ut suspensus nominatim declaratus, ac denunciatus; non potes licitè ejus Missæ interesse, quare per illam, nec

potes, nec debes præcepto satisfacere: at si non sit nominatim declaratus, poteris, & debebis, modò illum non invites ad celebrandum, quia hoc esset cooperari cum ejus peccato, ut modò dictum est.

13. Dicēs: ergo licitè possum audire sacrum, quod celebrat concubinarium etiam publicus, & notorius antequam contra illum fulminentur dictæ sententiæ.

14. Respondeo. Ita profecto hodie, abstrahendo ab aliquo inconveniente, quod posset occurrere, ut si ejus Missam v. g. audiendo, rationabiliter fortè judicaris, ejus concubinatum approbare, vel quid simile, juxta regulas generales de scandalo.

Dixi, hodie, nam temporibus Divi Thomæ, & antiquioribus non erat licitum, ut notat dictus Thomas Hurtadus ibidem; quem, si est ortum, lege.

An audiens Missam debeat esse jejunus.

15. **I**nquires septimò. An liceat audire Missam, maxime ex præcepto, mihi, qui jejunus non sum, atque adeò, an jejuniij auxilio indigeam ad satisfaciendum huic Ecclesie præcepto?

Respondeo. Si sumptio cibi, vel potus non turbet ullo modo attentionem, modestamque requisitam in audiendo sacro, non committes culpam, cibum illum, vel potum præmittendo; Ratio est, quia ubi non est lex, ibi non est prævaricatio, ut habetur ad Romanos quartò; & consequenter, nec culpa; atqui non extat ulla lex scripta; vel non scripta de hac re, quare solùm

pec-

manet in bibl. m.

TAMBEVRIN

IN

DE ECCLESIA PRÆCEPTO

DE VARRIO

DE

DE

DE

DE

DE

peccaretur edendo, ante sacrum, quando ita multum ederetur, vel biberetur, ut debita mentis attentio, & oratio ad Deum impediretur. Nam certè vulgata est illa paroemia. Plenus venter non orat libenter: præciso autem hoc inconveniente, & secundùm communes regulas, præciso contemptu, non esset peccatum, nec veniale quidem, non jejunum interessè sacro.

His autem ita dictis, sunt nihilominus fideles adhortandi, ut propter reverentiam tanti mysterij, nisi necessitas veniam det, molestè non ferant, jeunos audire sacrum.

CAPUT V. C U R ?

Qua intentione Sacro assistendum?

1. **I**nquires primò. Cur Missa diebus festivis audienda nobis est? quod est quærere, qua intentione, vel quo fine moveri debemus ad illam audiendam?

2. Respondeo. Tres hinc quæstiones tractari posse.

Primò. An, qui vult satisfacere huic præcepto, debeat habere voluntatem, seu intentionem audiendi Missam?

Secundò. An debeat habere intentionem audiendi Missam, ut rem sacram? Et insuper intentionem satisfaciendi præcepto Ecclesiæ.

DE II. QUÆSTIONE.

Hoc est,

De intentione audiendi Missam.

1. **D**ico igitur primò, omnino debere habere hanc primam intentionem; quia ejusmodi actus voluntatis internæ est physicè necessarius, ut in rerum natura ponatur aliquis actus humanus externus; Nam propterea hic actus internus potest ab Ecclesia præcipi, & de facto illa hunc præcipit, dum præcipit actum externum auditionis Missæ, quia physicè talis auditio humana consistere non potest sine voluntate audiendi. Nam propterea hæc prima intentio semper habetur ab eo, qui Missam solùm etiã externè audit. Cùm, ut dixi, id commune sit omnibus actibus externis humanis; qui enim legit v. g. librum, vult efficaciter librum legere; qui venatur, qui piscatur, &c. vult venari, vult piscari, &c. seu, quod idem est, habet intentionem legendi, venandi, piscandi, &c. de hac igitur primæ intentionis necessitate nulla rationabilis dubitatio esse potest in nostro casu de auditione Missæ.

DE II. QUÆSTIONE.

Hoc est?

De intentione audiendi Missam, ut rem Sacram.

4. **D**ico secundò. Omnino item debere haberi secundam intentionem: nimirum intentionem audiendi Missam, ut rem sacram & pertinentem ad Dei cultum; idem est in aliis simi-

similibus præceptis Ecclesie, de recitandis v. g. Horis Canonicis, &c. Ratio est, quia quamvis hæc intentionis secunda species non sit necessaria ad physicum actum internum, requiritur tamen ad eundem externum, ut bonum, ut honestum, ut meritorium, eandemque intentionem potest, & solet Ecclesia præcipere; quia præcipit actum bonum, & honestum, qui talis non esset sine prædicta intentione; quis enim dicat satisfieri præcepto Missæ ab hæretico, qui Missa sit præsens, ut Missæ ceremonias observet, & illas irrideat?

5. Dices: Ergo Ecclesia potest præcipere actus internos, dum tamen vulgata Theologorum, & Canonistarum doctrina sit, quod Ecclesia non iudicat de interioribus.

6. Respondeo, Actus interni duplicis sunt generis: Alij sunt purè interni, ut est actus internus contritionis, amoris Dei, & similibus; atque hos non præcipit, sed solùm cupit à fidelibus Ecclesia: Alij non sunt purè interni; sed relati ad actus externos, illi scilicet, qui necessarii sunt ad ponendum actum externum honestum & bonum; ut quando Ecclesia præcipit v. g. susceptionem Sacramenti Pœnitentiæ, etiam præcipit, saltem cordis attritionem pro tali Sacramento ex Christi instituto necessariam: quando præcipit orationem vocalem, præcipit aliquam attentionem, illam scilicet, quæ est necessaria ad ponendam vocalem orationem honestam, & meritoriam, &c. Dico igitur, posteriorem hanc, de qua noster est terminus, posse ab Eccle-

Tambur. de Præcept. Eccles.

sia præcipi, & præcipit de facto: Unde hæc te debere poni, ut præcepto auditionis Missæ satisfacias, certum est; non verò necessariò illam priorem.

7. Quod autem posteriorem hanc possit, & solet Ecclesia præcipere, illa præcipua ratio afferri potest; quia nimirum, cum Ecclesia debeat per suas leges dirigere homines ad æternam beatitudinem, videtur sanè Christus Dominus dedisse ipsi potestatem decernendi leges cum conditionibus, & circumstantiis iis internis, quæ refundant honestatem in actus externos, ut sic meritorij sint æternæ vitæ; tales autem sunt leges de auditione Missæ, de recitatione horarum, de susceptione Sacramentorum, & similes; quæ nisi habeant positivam connexionem cum actu honesto interno, honestatem ipsæ non haberent.

8. Adde inconvenientiam, quæ à contraria sententia consequeretur; nam si hæc intentio volenti Missam audire, ut rem sacram, ac peccatisentem ad Deum, non esset necessaria ad satisfaciendum præcepto; Ille hæreticus, de quo modo n. 4. dixi, qui audit sacrum, ut irrideat, vel blasphemet; & illa mulier, quæ Missæ adesset, ut suum amicum Sacerdotem turpiter aspiceret sacris vestibus indutum circa altare operantem; & ille novus Sacerdos, qui hac unica intentione expressè assisteret Sacerdoti, ut solùm disceret ceremonias; & ille Canonicus scholaris, qui solùm, ut memoriæ mandaret v. g. Psalmos David, legeret Breviarium, sequeretur, in quâ, quod hi præcepto satisfacerent, quod nimis esset inconvenienter, & falso dictum.

E

9. Sic

manet in bibliot.

TAMBURINI

III

de Eccles. Præcept.

de VARRI

de

E III

306

9. Stet igitur, ut satisfacias præcepto de sacro audiendo, te debere habere intentionem interessendi Missæ, tanquam rei sacræ, seu cum intentione exhibendi DEO cultum. Ita Sanchez *disp.* 88. *de Sacramentis sect.* 3. Bonacina *de Sacramentis disp.* 4. *quest.* *ultim. punct.* 11. n. 4. Molina *tom.* 6. *tract.* 5. *disput.* 58. Bassæus *tom.* 1. v. *Missæ*, 8. num. 7. quicquid in contrarium conetur probare Dicastillus *de Sacrificio tract.* 5. *disp.* 5. *dub.* 7. a num. 83.

10. Duo autem hæc sunt advertenda. Primò, intentionem prædictam, non necessariò debere esse expressam, seu explicitam; sufficit enim implicita, qualem habent, qui soliti interesse Missæ, tanquam actioni sacræ ingrediuntur Ecclesiam, cogitando velle audire sacrum juxta morem boni Christiani: nisi enim constet de contrario, præsumuntur ingredi cum prædicta secunda intentione; si non adsit (ait Suarez *loc. cit.*) voluntas contraria præcepto, sufficit ad illud implendum, voluntas audiendi Missam, quia omnis, qui non excludit, censetur hac in re includere, quod debet.

11. Secundò, est advertendum, sive sciendum, id quod notat Gobat *in Alphabeto auditionis sacri num.* 197. Non est necesse (ait) ut sacro intersis per modum orationis: Ratio est, quia ipsummet sacrificium non habet per se rationem orantis, sed alterius actus (specie distincti); Ergo nec auditio, seu assistentia debet necessariò habere rationem orantis; Et sine dubio sanctissimè Missam audiret, qui toto

tempore occuparetur partim in agendis Christo Domino gratijs: partim in perpendendis Mysterijs; quæ illic repræsentantur: quare non assentibus, auditionem sacri imperari per modum orationis; sed potius, ut rectè pronuntiat Suarez *loc. cit.* sufficere, si sub sacro, vel ores, vel DEO te submittas, cumve honores; vel saltem attendas ad ea, quæ Sacerdos dicit, facitque, tanquam ad res sacras, & Lefsius *in consiliis Moralibus*, v. *Missæ casu secundo* post Medinam, satisfacias (ait) præcepto, si adsis cum reverentia, ut sacrificium cum tua præsentia honores. Hactenus Gobat.

12. Verùm si hic Author dicat, Missæ auditionem non præcipi per modum orationis per se sumptæ, bene dicit; Nam sic nomen orationis significat petitionem, seu preces, quibus aliquid postulamus à DEO: At Ecclesia præcipit per modum orationis largè dictæ, quando auditionem Missæ præcipit; quo pacto omnis ipsa meditatio rerum divinarum, ipsæ actiones gratiarum, ipsæ Divinæ Majestatis adorationes dicuntur orationes, sub quibus legitimè sacro, divinisque alijs officijs assistimus.

DE III. QUÆSTIONE.

Hoc est,

De intentione audiendi Missam, ut satisfacias Præcepto.

13. Deo terriò. Ad implendum præceptum de auditione Missæ,

ſæ, non eſſe neceſſariam tertiam inten-
tionem illam de ſatisfaciendo præce-
pto, ſeu de obediendo Eccleſiæ: ſuffi-
cit enim, ut re ipſa obediatur, & ſa-
crum audiatur piè, ac religioſè. Ra-
tio eſt, quia nulla lex, ſive divina, ſi-
ve humana præcipit, ut quando volu-
mus facere actionem præceptam, dica-
mus; Volo hoc facere, quia præce-
ptum eſt: Volo hoc omittere, quia
prohibitum eſt; omnes enim Legis-
latores purant, ſibi ſatisfieri, obedi-
entiamve præſtari, ſi absque contraria
voluntate executioni mandetur, id
quod præcipitur. Legite Sanchez *lib.*
1. ſumma cap. 13. Suarium loc. cit. ſect.
3. & Hom. 2. de Religione lib. 2. cap.
26. Caſtopalaum latè tom. 1. de legi-
b. tract. 3. diſput. 5. punct. 17. n. 12.

14. Ex hac Doctrina prædicti DD.
colligunt primò, eum, qui ignorans,
vel inmemor, eſſe diem feſtum, audit
ſacrum, ſi poſtea comperiat, eſſe fe-
ſtum, non teneri intereſſe alteri ſacro,
etiã ſi offeratur ipſi (ut notat Suarez
ſect. 3. cit. 1.) occaſio optima iterum
audiendi. Ratio eſt manifeſta ex
prædictis, quia jam fecit, quod præci-
pit Eccleſia.

15. Colligunt ſecundò. Eum,
qui die feſto audiens manè ſacrum di-
cat; nolo ſatisfacere præcepto auditio-
ne hac; nam volo ſatisfacere per al-
terum ſacrum, mox à me audiendum;
colligunt, inquam, non obligari alte-
rum audire, quia jam implevit præce-
ptum; & ſufficit, ſi dicat intra debi-
tam tempus, ne peccet ex conſcientia
erronea, jam implevi præceptum per
ſacrum prius; Solùm tunc mortaliter

peccaret non audiendo iterum, ſi fortè
voviſſet aliud ſacrum audire, non au-
tem ſi ſolùm propoſitum habuit au-
diendi.

16. Colligunt tertio. Eum, qui,
die feſto audiens ſacrum, dicat: nolo
ſatisfacere præcepto Eccleſiæ hoc ſa-
cro; ſed nolo etiam alterum hodie au-
dire, colligunt, inquam, hunc peccare
quidem ex pravo affectu inobedientiæ;
ſed tamen, quia materialiter facit, quod
lex præcipit, obſervare legem; unde,
ſi illum pœniteat mali illius animi intra
tempus, quo Miſſæ adhuc celebrantur,
non obligabitur aliam audire, ſed po-
teſt dicere, ut modò diximus, jam per
illam auditam Miſſam præcepto ſatife-
ci; debet tamen illum pravum ino-
bedientiæ affectum, utpotè peccatum
mortale, confeſſioni ſacramentali ſub-
jicere.

17. Dices: Ille ſolus ſatisfacit
præcepto, qui præcepto obedit; ac
qui non vult ſatisfacere præcepto; non
obedit; Ergo prædictus *num. 16.* non
ſatisfacit.

Reſpondeo, diſtinguendo mino-
rem; Qui non vult ſatisfacere præce-
pto materialiter, & re ipſa (quod ſo-
lùm requirit Eccleſia) non obedit;
concedo minorem: qui non vult ſa-
tisfacere ſolùm internè, non obedit,
nego minorem, & conſequentiam:
ſolùm ergo prædictus ex malo affectu
peccat, ergo ſolùm formaliter non o-
bedit, ut dictum eſt, ſed obedit mate-
rialiter.

18. Colligit quartò de Lugo *diſp.*
4. de juſtitia n. 46. alios citans, idem,
quod dictum eſt de præcepto Eccleſiæ,

intelligi de voto : quare si vovisti audire hodie sacrum, vel Coronam Sanctissimi Rosarii recitare, illudque audias, & hanc recites immemor voti, immò etiam memor, sed nolens per illam Voto satisfacere, adhuc satisfacis, & potes intrà debitum tempus dicere ; jam voto satisfeci : idem etiam erit de pœnitentia à Confessario injuncta, ut habet Suarez, & Clamas apud Gobat in *Alphabero auditionis Sacri* à n. 206. atque hæc propter rationes dictas de præcepto Ecclesiæ ; votum enim, & pœnitentia imponuntur ad modum præcepti, ut docent omnes, & nos alibi sæpè docuimus.

19. Superest hæc notabilis questiuncula : fac, excommunicationem legitimè esse latam contra non audientem sacrum V. G. in die Natalis Domini, vel contra non communicantem in aliquo die ex diebus Pascalis ; Petrus autem audiat quidem sacrum, & communicet, dicens : nolo per hanc Missam, & per hanc Communionem implere præceptum, & deinde nullam aliam Missam audiat, nullamque aliam Communionem faciat ; quæro : An hic incidat in excommunicationem prædictam ?

Respondeo cum Gobat *loc. cit. n. 204.* hunc peccare quidem mortaliter per formalem inobedientiam contra Superioris præceptum ; sed non fore reum excommunicationis ; siquidem hic verè, & re ipsa audivit sacrum & fecit communionem præceptam, juxta ea, quæ hæcenus declarata sunt.

•••••

De intentione mala.

20. **Q**uæres primò. An qui audit Sacrum ex intentione mala, v. g. ex vana gloria, vel ex aliquo pravo fine mortaliter, satisfaciet præcepto ?

Respondeo, si is audit piè, & religiosè modo supradicto, hoc est, sacro assistit, ut rei sacræ, & pertinenti ad Dei cultum, licet addat illum alium malum finem, satisfaciet præcepto per auditionem illam ; esto peccet ob prædictum alium finem ; Si verò solùm hunc malum finem habeat, certò non satisfaciet, quia tunc deficit intentio audiendi sacrum, ut rem sacram, quæ est intentio, quam explicuimus num. 4. nam propter eandem rationem, si templum ingrediatis tantùm, ut ibi expectes amicum, & interim celebretur sacrum, non satisfacis præcepto ; quia pari modo tibi deest prædicta secunda intentio. Ita expressè de Lugo de *Evangelistica* disp. 22, n. 23.

De audiente Missam metu, vel vi.

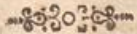
21. **Q**uæres secundò. Qui sacro interest : Primò, propter metum, v. g. sui Magistri vel Pædagogi, ne ab illo pœnam subeat, satisfaciet Ecclesiæ præcepto ? Secundò, quid de eo, qui compulsus manibus v. g. pedibusque ligatis, illud audit ?

Respondeo ad primum, satisfacere, modò de facto audiat illud, ut rem sacram ; nam ex communi doctrina S. Thomæ 1. 2. *quest. 6. art. 2.* metus non tollit voluntarium liberum, & neque tollit

tollit intentionem ininteressendi Missæ, tanquam rei sacræ: quod si in aliquo casu hanc intentionem tolleret, sanè præcepto non satisfaceret, ut ex dictis patet; Et idem esset in jejunante; vel recitante Horas Canonicas, metu compellus, dummodò, ut dictum est, hæc exhibeat, ut sunt res sacræ, &c.

22. Respondeo ad secundum cum distinctione; Si enim ejusmodi puer, vel homo, manibus, pedibusque devinctus, contra omnem suam voluntatem esset in templo, dum sit res divina semper intra se nolendo ibi consistere; nec volendo Missam audire, quamvis de facto invitatus audiat, non satisfaceret præcepto; quia non interesset Missæ, ut rei sacræ, sed illi interesset, ut cuilibet loquenti, vel legenti; id quod non sufficit, ut dictum est à num. 4. Ita Sanchez, Suarez, Castropalaus citati; At si is, quandoquidem ibi invenitur constrictus, (ubi fit sacrificium, moveatur ad illud tanquam ad rem sacram audiendam,) utique satisfaciet, ut jam nimis sæpe dictum est.

Scio, Dicastillum loco cit. num. 7. docere, etiam coactum priore modo satisfacere: Ipse enim sustinet, Ecclesiam non præcipere actum internum, nec purum, nec relatum ad externum, sed meram, & materialem dumtaxat externam actionem, sed propter ea, quæ diximus à num. 4. prædicto, nulla ratione est audiendus.

CAPUT V. QUOMODO?

Quo situ audienda est Missa?

1. Inquires primò. An semper audienda sit Missa genibus flexis.

Respondeo, ita quidem, ob reverentiam Christi Domini congruum est, ut re ipsa fideles omnes usurpant, & quidem discooperto à viris capite, licet non necessariò sine pileolo, excipe tempus, quando legitur utrunque Evangelium, tunc enim usus laudabilis fidelium docet, esse standum, ut significetur, eos esse promptos ad illud contra infideles propugnandum. Cæterum, si quis Missæ interesset, sive stans, sive sedens, sive etiam jacens in lecto, ut occurrere solet, quando quis infirmus audit fortè sacrum in Oratorio privato; satisfaciet plenè præcepto; quia nulla est lex, quæ hujusmodi situm in Missa audienda præcipiat; Nec puto (idemque propter eandem rationem) venialiter peccari ab eo, qui propter meram commoditatem stans, vel sedens, illi interest, remoto semper scandalo, vel contemptu.

2. Hic incidit illa quæstiuncula; quid melius sit, quando legitur utrumque Evangelium, si est expositum in altari, in quo Missa celebratur, SS. Corpus Christi, se erigere in pedes, angunculatum remanere?

Respondeo, semper mihi visum est, melius esse, se erigere in pedes; quia sic videtur magis Deo placere illa animi protestatio, volendi fidem defende-

manet in bi...

DAMBVRIN

IN

DE

DE

E II

306

re, quàm sola illa animi submissio per geniculatiónem exhibita; Servetur tamen usus, qui fortè increbuit in tua regione: Nam uniformitas fidelium in divino etiam cultu, permaximè Deo, & ejus Ecclesie placet.

Qua Attentione?

3. **I**nquires secundò. Qua attentione mentis Missæ est interessendum?

Respondeo. Duplicem attentionem distinguunt Theologi, externam aliam, aliam internam.

4. Externa consistit in negatione distractionis externæ, id est, in negatione ejus negotij, vel occupationis externæ, quæ ex se distractiva sit mentis ab auditione Missæ, quale esset v. g. velle historiam legere, confabulari, ludere, depingere; pecuniam numerare, aleis, vel latrunculis ludere, & similia.

Interna est ipsamet animi, seu mentis, & intellectus applicatio ad sacrum, hoc est, ad ea, quæ in ipso peraguntur; Hæc autem applicatio interna triplex est, scilicet, vel primò, applicatio mentis ad sola verba, actionesque Sacerdotis, id est, ad solas ceremonias verbales, aut reales; vel secundò, ad Mysteria illis ceremonijs significata; vel tertio ad Deum, seu ad res ad Deum pertinentes; Primam applicationem ex his esse bonam; secundam meliorem, tertiam optimam esse, passim notant DD.

5. His ita distinctis, dico primò. Si quis ultra prædictam externam applicationem afferat, dum sacro assistit, applicationem aliquam ex his tribus

internis sufficientissimè complet obligationem probi Christiani, ac satis, superque implet præceptum Ecclesie; Id ex se patet, ut docent omnes.

6. Quare si quis sub sacro deliberare cogitat de rebus quibuscunque sanctis, ac pijs: si quis exercet actus internos aliquarum Virtutum: si quis orat petendo à DEO beneficium aliquod, vel eundem animo adoret, vel eidem gratias agat, &c. sufficienter censetur ad DEUM attendere, & Ecclesie præcepto satisfacere.

7. Idem propter eandem rationem dic, ut notat Suarez *loc. cit.* alijque de eo, qui dum audit Missam, recitat cum intentione orandi Psalmos, vel alias orationes etiam illas, quæ ex obligatione recitare tenentur, quales sunt Horæ Canonice pro obligatis eas persolvere, vel orationes vocales impositæ pœnitenti à Confessione, vel sibi à seipso per votum: Ratio est, quia talis attentio ad ejusmodi res divinas moralem assistentiam, seu præsentiam nequaquam tollit. Immo dum Sacerdos secretè orat, recitati orationes aliquas à fidelibus Missam audientibus, bonum consilium est, etiam in auditione Missæ de præcepto. Siquidem mentis evagatio ad res alias impertinentes, hac ratione meliùs evitabitur: unde vides obligatum ad dictas orationes, sive ex voto, sive ex alia obligatione, dum eas recitat in Missa diei festivi, unico actu duas obligationes adimplere, modo non se obligaverit ex voto v. g. illas orationes extra tempus Missæ recitare.

8. Hic movere aliquis dubitationem posset; An scilicet, dum docemus,

mus, posse fideles licitè in auditione Missæ de præcepto recitare horas Canonicas, aliasve preces, intelligamus, id solum licere memoriter eas recitare, nec sit fas, eas ex Breviario, seu libro legere? Ratio dubitationis est, quia attentio ad Missam videtur difficilius consistere cum recitatione, seu lectione ex libro, quam cum recitatione ex memoria; legens enim non videt sacrificantem; at orans ex memoria videt.

Verùm non est hic scrupulus Fidelibus ingerendus, nam DD. omnes, dum docent posse recitari horas Canonicas in Missa, absolute id docent, & eo concluso modo, quo horæ persolvi solent: solent autem legendo ex Breviario, quia Ecclesia illud requirit à fidei audiente Missam, ut sub sacro oret, sic ita attendat, ut non impediatur externis actionibus à Missa avertentibus; eo modo, quo dictum est supra de præsentia morali, per quam aliqua mysteria Missæ advertantur, id quod regulariter, qui Breviarium legit, advertit; secus, quia non adesset præsentia moralis, certè non satisfaceret præcepto.

Addit Dicaillus tract. 5. de Eucharistia disp. 5. num. 117. attentionem illam, qua solum attenditur, cum verba Breviarii rectè pronunciantur, sufficere tam ad facti, quam ad Breviarii satisfactionem. Rectè id additum esse pronuncio.

Notat autem Henriquez lib. 9. cap. 25. num. 5. expedire, ut attendatur ab obligato ad horas Canonicas magis Breviario, quam sacro; eo quod non te-

netur Missam percipere auditu, & intellectu. Ita Henriquez, sed certè non video discrimen; siquidem nec Breviarium teneor intelligere, vel audire; cum satis sit pronunciare, quamvis me ipsum non audiam, ut alibi dictum à nobis est. Semper igitur est attendendum, ut cum legis prædictas preces, & simul Missæ assistis, habeas, ut diximus, præsentiam moralem, & illam habeas attentionem, qua aliqua mysteria Missæ advertas, modo supra explicato.

9. Suarez loc. cit. sect. 3. docet, illum habere debitam attentionem, qui toto sacri tempore ita rapitur consideratione rerum divinarum, ut planè non advertat, quid agat, vel quid dicat, aut quò pervenerit sacrificans; certè hoc mihi difficile est, quia sicuti diximus supra c. 2. n. 9. de dormiente, vel raptò in extasim, sic non apparet quomodo is habeat præsentiam moralem, & more humano consuetam; nam & ipsemet Suarez, & clarius Dicaillus, ut nos retulimus supra ibidem num. 8. dixit, ad præsentiam moralem requiri, ut aliquo modo percipere quis possit ministerium Sacerdotis. Dicendum igitur est, prædictum, qui totus sit in consideratione divinorum, ut nihil advertat Missæ, non satisfacere præcepto, nisi fortè talis sit contemplatio, ut relinquat applicationem ad aliqua tandem, quæ fiunt à Sacerdote.

10. Dico secundò. An sola externa attentio, quæ non habeat negotiationem avertentem à Missa, quamque præscripsimus num. 3. an (inquam) sit

manet in bini...

DAMEVRINI

IN

DE ECCLESIA PRÆCEPTO

DE VARRIIS

DE

DE

DE

DE

DE

DE

DE

DE

DE

DE

DE

DE

DE

DE

DE

DE

DE

DE

DE

DE

DE

DE

DE

DE

DE

DE

DE

DE

DE

DE

DE

DE

DE

fit sufficiens ad satisfactionem præcepti, major est difficultas ; Et quidem hæc quæstio est communis cum recitatione Horarum Canonicarum, vel aliarum precum ex obligatione; quamvis enim auditio Missæ non sit propriissimè, & expressè oratio, ut dixi *cap. 5. num. 31.* & ut notat Suarez *loco cit. sect. 3.* & de Lugo *de Eucharistia disp. 22. sect. 2.* & Ecclesia non tantam attentionem exigit in auditione Missæ, quæ solùm est auditio, quam in recitatione horarum, quæ simul est locutio cum Deo: tamen non est negandum, eas esse valde similes; nam propterea id, quod de attentione hic dicimus, intellectum volumus de utraque.

II. Ajo igitur, esse probabile, satisfieri præcepto, nec peccari mortaliter ab eo, qui die festivo adhibet Missæ solam externam applicationem, cui non sit adjuncta prædicta negatio *dicto m. 4.* explicata; quamvis enim necessariam esse attentionem internam, hoc est internam applicationem mentis ad Missam, vel officium, sive ad verba, sive ad verborum sensum, sive ad ceremonias sacrificantis, sive ad Deum, doceant communiter Valquez, Sanchez, Suarez, innumerique alij citati à Diana *part. 1. de Horis Canonicis resol. 2. & p. 3. resol. 101.* oppositum tamen, id est, solùm prædictam externam satis esse ad evitandum mortale, docuerunt antiquiores multi citati à prædicto Diana *loco cit.* & non pauci ex Recentioribus Coninch, Gaspar Hurtadus, ipse Diana, & probabile vocant Lessius, Henriquez, Layman, Victorellus, de Lugo, eos citans *disp. 22. de Eucharistia n. 27.*

legite etiam Caramuel, *tom. 1. Theologia Moralis n. 1377.* Ratio potissima hujus probabilis sententiæ est; quia, falsum assumunt adversarij, dum contendunt, actualem internam attentionem esse de substantia orationis; unde cum Ecclesia præcipiat orationem, necesse est, præcipere etiam dictam attentionem; falsum, inquam, hoc est, ut patet in forma extremæ unctionis, quæ consistit in oratione, & tamen si Sacerdos voluntariè, aut involuntariè distrahatur, conficit Sacramentum. Substantia igitur orationis non consistit in actuali attentione: patet item, si tecum loquar, legendo aliquem v. gr. supplicem libellum, vel aliquid dicam ex memoria; dicor enim tunc tecum loqui, etiamsi voluntariè distrahar; Patet denique in emittente votum solemnè Professionis; nam etiamsi cum actuali distractione legat, vel proferat formulam votorum, adhuc valet votum. Vide hæc latius explicata apud de Lugo, *loco cit.*

Dixi, non peccari mortaliter ab adhibente solùm applicationem externam; nam peccari venialiter, ferè omnes docemus, si aliqua ex tribus illis attentionibus internis consultò non adhibeatur. Ratio est, quia est naturalis quædam indecentia assistere rei tam sanctæ solo corpore, & colloqui cum DEO in oratione, & tamen esse animo alienissimo à tanto mysterio, & à Deo; consultò, inquam, nam cate-rum si sese distractiones ingerant, & tu illas respuas admittere, quando eas advertis, ne de veniali quidem debes esse sollicitus; Caramuel *tom. 1. Theologia regu.*

regularis num. 61. innuit, esse probabile, nullum peccatum committi, ne veniale quidem, ab eo, qui horas ex obligatione recitat cum sola mera attentione externa; Ratio esse posset, quia hæc sola præcipitur ab Ecclesia; sed non est audiendus; quia ratio hujus peccati venialis non ducitur ex violatione præcepti, sed ex naturali indecentia, ut dictum est.

Ex dictis ergo sequitur primò, quòd qui die festo occupat se, dum Missam audit, in actionibus manuum, pedum, oculorum, aurium, linguæ per notabilem ejus partem, si ea sint obstaculo omni attentioni, is non dicitur adhibere ne externam quidem attentionem; atque adeò peccat, nec præcepto satisfacit: & sequitur secundò, quòd si se occupat in levibus quibusdam actionibus, quæ omni attentioni non obstant; ut si quis paucis cum amico loquatur; si brevem Epistolam legat, & similia; peccat quidem venialiter, sed præcepto satisfacit.

Confirmatur prior sequela; quia *in c. Dolentes de celeb. Missarum*, præcipitur, ut officium divinum celebretur studiosè pariter, ac devotè: sed non præcipitur in hac probabili sententia ab Ecclesia devotio interna; ergo præcipitur saltem externa; At qui ludit, qui loquitur, qui scribit per notabile tempus, ne extrinsecam quidem devotionem habet, ut dictum est.

Confirmatur sequela posterior, quia Navarrus *de oratione, & horis Canonicis cap. 13. num. 47.* excusat à culpa mortali eum, qui totam tertiam, aut vespèras percurrit, se vestiendo, colli-

Tambur. de Præcept. Eccles.

gendo herbas, & uvas, instruendo ignem, peccando caput, lavando manus, & vultum, tendendo oculos in viridarium, prospiciendo in ripam, vel fluvium, juxta quem ambulat: Navarrus ergo putat, hæc esse levia, quæ debitam attentionem in oratione non tollunt; idem igitur de levibus actionibus, quæ sub sacro fortè intervenire, dicendum est; quæ scilicet non tollunt, quin audiens aliquo tandem modo cognoscat, quid faciat, dicatve sacrificans. Ratio autem, quòd non tollant, est, quia tales prædictæ actiones judicio prudentum, & ex ipsa experientia, cum fiant ex consuetudine, non requirunt attentionem tantam, ut distrahant ab attentione debita Missæ, vel orationis, secus verò qui ludit, pingit, &c.

16. Addit Navarrus, leve item esse, si quis oret ex obligatione, & interim pennam aptet ad scribendum; sed certè hoc exemplum approbare non debeo; quia aptare cultro calammum requirit diligentem attentionem, quæ certè avocatur à sacro; nisi fortè ita breviter te expedias, ut sit parvitas materiæ, atque adeò leviter distrahatur animus.

17. Sequitur secundò ex dictis, ut si quis externam dictam attentionem habeat, sed mente vagetur etiam voluntarie ad alias quascunque cogitationes, peccet venialiter sic audiens Missam die festivo: excipe nisi forte adeò quis ab his cogitationibus abripiatur; ut hæc impediant, quò minus testari possit de rebus gestis in sacro, ita ut aliquo tandem modo non advertat, quid

F

in

matet in bibliot.

TAMBRIN

in

de

de

E II
306

in illo fiat, tunc enim non adesset præsentia moralis, & humana, ut supra diximus n. 8. de vehementi contemplatione, & raptu seu extasi.

18. Quæres hac occasione primo. Qui tempore sacri versat deliberato animo sceleratas cogitationes, ac turpia desideria, tenerne in confessione dicere, se eas voluisse tempore sacri?

Respondeo, obligari diceret Suarez *tom. 2. de Relig. lib. 3. de orat. cap. 13.* indicat enim ita se sentire de fovente illas cogitationes tempore orationis. Verum rectius Gobat *in Alphabeto auditionis sacri n. 241.* ait, se non prospicere hac in re circumstantiam notabiliter augmentem malitiam essentialem talium distractionum; ideo se abstinere à tam gravi censura: incautum enim est, addit, & malum, affirmare aliquid esse peccatum mortale, quando non probatur sufficienti autoritate, vel evidenti ratione, ut inquit Gabriel *in 4. dist. 15. art. 3. in fine*, subdens, hoc esse ponere laqueum pedibus ambulantium.

19. Dicitur autem est de cogitationibus; nam, quid de actibus turpibus externis, satis explicabimus *in tractat. de Communionem cap. 9. n. 4.*

20. Quæres secundo. Quomodo duo, quæ in præcedentibus dicta sunt, cohærent? Dicitur enim *num. 3.* legentem historias, dum Missæ interest, non satisfacere: dicitur autem est etiam *n. 7.* legentem horas Canonicas satisfacere, at in horis Canonicis sunt lectiones, quæ continent historias, ergo posterius dictum non cohæret cum priori.

Respondeo. Cohæret; cum enim dicimus; legentem historias, non satisfacere, intelligitur de historiis profanis; Unde rectè Reginaldus *lib. 19. n. 13.* notat, legentem aliena à devotione præcepto non satisfacere; & ratio est, quia lectio libri profani, sive alicujus Poætæ, sive Philosophi, sive alterius generis non sacri, est actio exterior, quæ sua natura avertit animum ab attentione ad res divinas; ergo est actio prohibita fieri, dum auditur Missa; at lectiones historiales Breviarij animum non avertunt à rebus Divinis.

21. Instas Primò. Quid, si quis legat, dum Missæ assistit, libros pios, vel pias historias V. G. Vitam Sancti Francisci, opera spiritualia Gersonis, Rodriquez, Arias, Granatæ, & similia? Quid si secundò quis legat tunc orationes, seu preces alias divertas à Breviario, vel Rosario?

22. Respondeo. Quoad hoc posterius sentio cum Gobat *in Alphabeto audit: Sacri n. 246.* qui rectè putat lectionem libri cujuscunque precatorij optimè stare cum auditione sacri; quia hujusmodi est, ait, praxis universalis Ecclesiæ. Adde ego, hujusmodi lectionem esse veram orationem ad DEUM, quam in auditione Missæ intendit Ecclesia.

23. Quoad prius, id est, quoad alios libros pios, qui non continent orationes, & preces, sed instructiones spirituales, vel spirituales narrationes vitasque, & facta sanctorum, concedit, eum, qui hæc in Missa legit, præcepto satisfacere idem Gobat *n. 253.*

licet, ut ipse idem addit, non audeat consulere. Fundatur tota eius ratio tum in paritate, cum legente Breviarium; si enim, inquit, legens Historias Breviarij, satisfacit Ecclesie præcepto, cur non, si legat similes alias pias, sive historias, sive instructiones, sive quid simile; tum quia eiusmodi lectio est de se apta ad excitandos pios morus animæ.

24. Verùm hæc opinio mihi nullo modo probatur; quia lectio historiarum Breviarij est oratio ex Ecclesie intentione, & instituto: quare æquivaleret libris precatorijs; at historia alia, quamvis pia, vel instructiones spirituales, licet pertineant ad cultum DEI, nihilominus nec in se, nec ex institutione Ecclesie sunt orationes, vel orationi æquivalentes, earumque lectio instruit potius intellectum, quam movet immediatè ad pios voluntatis actus; Adde praxim universalem Ecclesie; difficulter enim invenies fidelem aliquem, qui eiusmodi lectionem faciat, dum Missam de præcepto audit. Unde etiam nulla inveniretur disparitas inter legentem historias alias pias, satis esset sensus communis fidelium ad has excludendas ab audiente Missam die festivo.

25. Sequitur tertio ex dictis, non esse moraliter præsentem Missam cum, qui, dum illa celebratur, confitetur sacramentaliter; vel eum, qui eiusmodi sacramentalem confessionem serio, & cum mentis applicatione suscipit, atque adeò hos non legitime satisfacere præcepto de assistentia Missæ: Ratio est, quia non sufficit pietas actionis ad

eiusmodi satisfactionem, si hæc pietas distrahat, seu excludat moralem assistentiam; distrahit autem in casu nostro; quia actio externa confessionis, sive poenitentis, sive confessarij impedit ipsum externum cultum attendendi per orationem ad religiosam devotionem Missæ; Sacramentum enim confessionis, licet piissima actio sit, non est tamen oratio, nec propriè, nec æquivalenter, ut ex dictis patet.

26. Thomas Hurtadus de Residentia p. 1. resol. 8. subsec. 5. n. 26. sustinet, eum, qui audiens Missam, cum Patre spirituali colloquitur de rebus divinis, non satisfacere; quia illa locutio, quamvis admodum pia, divertit ab attentione Missæ: at verò eum, qui dum audit Missam, confitetur peccata eorum confessionem, intendens suscipere eorum absolutionem, præcepto Missæ satisfacere: Ratio est, ait, quia locutio illa cum Patre spirituali divertit ab attentione Missæ, quia est locutio de DEO; confessio autem, non divertit ab attentione Missæ, quia est locutio ad DEUM, cujus loco est confessarius.

27. Profectò hæc distinctio placere non potest, æquè enim utraque divertit ab attentione necessaria Missæ; neque enim quælibet pia operatio stat cum attentione necessaria etiam solum externam Missæ; sed illa, quæ est oratio, ut modò probavimus, qualis non est confessio, nec locutio de rebus pijs, nec etiam receptio cujuscunque Sacramenti. Et sanè si stares in hoc puncto de confessione, quæ sit locutio ad DEUM, deberes consequenter concedere, solum poenitentem satisfacere,

Matet in bini...

MANEVRIN
III
Eccle. præcepto
VARRI
de
E III
306

præcepto auditionis Missæ, non verò Confessarium, quia Sacramentum administrans non loquitur cum DEO, &c.

CAPUT VII. QUANDO?

*Quibus diebus est audiendum
Sacrum?*

1. **I**nquires primò. Quando nam, hoc est, quo die ex obligatione fideles tenentur interesse sacro?

Respondeo. In omnibus Domini-
cis diebus, & festivis de præcepto. Omnes autem dies festivi de præcepto reducuntur ad quosdam dies Sanctissimæ Virgini, ac Sanctis dedicatos, omnibus satis cognitos; sunt autem inter festivos, etiam connumerandi ex universali regula illi omnes, quos Constitutio synodalis præcepit, & non abrogavit consuetudo, nec summus Pontifex fortè rejecit, quosque eadem consuetudo legitimè introduxit.

2. Pro quibusdam festis, de quibus emergit dubium, An ex obligatione mortali inducti sint? Esto hæc brevis, & sufficiens regula. Esse scilicet observandos sub gravi culpa eos, quos magna populi pars observat; si autem multi festum non violant, violant multi; verùm Prælati silent, judicandum est, eos festos, esse ex libera populi pietate introductos, atque adeò sub culpa nequaquam obligare; multa quæ huc faciunt, dicemus infra n. 25, & seqq.

3. Manè diei commemorationis defunctorum, & diei Cinerum, primo Quadragesimæ non est festum de præcepto, nisi in aliqua diocesi ad sit particularis lex, certè in nostra Panormitana non adest.

An in die Parasceves?

4. **I**nquires secundò. Si quod festum de præcepto incidat in diem Parasceves, hoc est in die Veneris sancti; obligamurne interesse sacro, ut si fortè tunc incidat festum Annunciationis Sanctissimæ Virginis, vel alicujus Patroni principalis civitatis?

5. Respondeo. Non obligamur. Ita memini, me dixisse in superioribus c. 2. n. 2. Ratio est, quia lex obligat fideles ad audiendam Missam, at illa, quæ recitatur in die hoc, non est Missa (Imò peccaret mortaliter Sacerdos, si tunc Missam celebraret, ut cum triginta ferè Doctoribus notat Pasqualigus de Missa q. 155.) Siquidem tunc solum Sacerdos communicat ex præconsecratis præcedenti die. Adde sic declarasse sacram Congregationem apud Gavant. in Rubricas Missalis part. 4. tract. 10. num. 24. Ita cum Molfesio, Haldus, Fagundez, Barbosa, (etiam ante dictam declarationem) part. prima cap. 11 de Parochiis n. 47. contra Vasquez, Nunnium, aliosque, qui ante dictam declarationem obligabant.

6. Qæret hie aliquis per hanc occasionem. Cum diximus peccari mortaliter à Sacerdote Missam in Parasceve celebrante, sanè ex eo, quod faceret contra Ecclesiæ prohibitionem in-

re gravi; Quæret, inquam, duo: Primò rationem dictæ prohibitionis; Secundò, An in casu necessitatis dandi Viaticum moribundo, liceat tunc Sacerdoti Missam celebrare?

7. Respondeo ad primum, rationem prohibitionis rectè explicari, à S. Thom. 2. part. quest. 37. art. 2. ad 2. quem omnes sequuntur; quia scilicet in die Veneris Sancti ab Ecclesia recollitur memoria Passionis Christi, pro ut realiter gesta est, & idè congruum non judicat representari illam mysticè per reconsecrationem Sacramenti: adde ipsam sic velle ostendere mæsticiam publicam ob mortem ejusdem Domini.

8. Respondeo ad secundum: sanè opinio est probabilis, quòd in dictò die licet ministrare Evcharistiam fidelibus, & item probabilis, quòd non liceat; (præter viaticum, quod ministrari proxime morituris posse, immò & debere, docemus omnes.) At an celebrari tunc possit, ad dandum viaticum, si desint particule præconsecratæ, major est difficultas.

Ad quam respondet Henriquez lib. 9. Summa cap. 9. num. 6. litt. 5. referendo nonnullòs asserentes, licere tunc celebrare, quia nimirum urgeret necessitas.

9. Sed hæc responsio sic absolutè, & sine limitatione prolata, non est approbanda, ut non approbatur à Pasqualigo de Missa q. 356. Ratio est, quia Ritus celebrandi Christi Passionem cum cessatione Sacrificij, ad publicum Dei cultum pertinet, qui non est

postponendus privatæ necessitati, cui aliter subveniri potest: ut jam subdo.

Dixi enim (sine limitatione non licet) nam cæterum, ut idem Pasqualigus innuit, licebit, si celebratio fiat secretè. Ratio est, quia aliquando aliqua, quæ non licet publicè fieri, secretò licent ex e. Tua fraternitati de Clerico Peregr. ibi. si forsitan eorum aliqui (hoc est, Sacerdotum peregrinantium) secretò ex devotione celebrare voluerint, poteris sustinere. Confirmatur, quia dum sic secretò missa illo die celebratur, non fit turbatio publici, eo die non est sacrificandum, nec impeditur prædicta mæsticia publica, &c.

11. Sed quænam tunc Missa recitari debet, cum nulla pro die illo sit assignata?

Respondet Pasqualigus loco cit. in rigore posse celebrari quamcumq; Missam, quæ cæteris diebus celebrari potest; meliùs tamen fore, si celebretur Missa votiva Passionis Christi Domini, quæ congruit illi tempori, vel Missa votiva de Sanctissima Evcharistia, quæ congruit huius intento, nempe fini dandi Viaticum infirmo, vel Missa pro Ægrotis, quæ congruit huius celebrationis, hoc est, fini adjuvandi Infirmitatem. Hæc ille; sed certè congruentius Missa votiva Passionis Domini tunc esset præferenda.

In die Jovis, & Sabbati
sancti.

12. **A**T verò in diebus Jovis, & Sabbati intervenientibus in hebdomada majori, obligamur certè interesse

esse Sacro, si ii incidant in diem festi-
vum de præcepto, siquidem tunc cele-
bratur propriè vera Missa, verùmque
Sacrificium. Verùm adverte, si in
memoratis diebus peragatur unica tan-
tùm Missa solemnis; facilè aliquem
excusari, quando nonnisi cum notabili
incommoditate illi interesse possit;
quam tamen excusationem multi Epi-
scopi amovent, ut profectò amovere
omnes debent, concedendo, ut inci-
dente in illos dies præcepto, plures
Missæ privatæ celebrentur, quot ni-
mirum sufficere videbunt ad commodi-
tatem populi; in defectu Episcopi ab-
sentis, quando Parochus non prævidit
hanc concessionem ab Episcopo postu-
lare, posse ipsum per se prædictas pri-
vatas Missas celebrandas curare: mihi
dubium non est: Missa autem Sabbati
Sancti incipiet in eo casu à Kyrie Elei-
son, relictis nimirum Prophetiis, quæ
potiùs pertinent ad officium solemnita-
tis, quàm ad ipsam Missam, & relicto
introitu, qui in illa Missa non adest.

*Quando Sacerdoti non datur
posse Missam audire, an teneat-
ur ipse celebrare?*

13. **I**nquires tertio. Si Titius Sacer-
dos die Dominico v. g. non in-
veniat Sacerdotem alium, qui eo die
celebrare possit, aut velit, unde ipse Ti-
tius Missam audire ab alio recitatam
non valeat, teneturne ipse Sacrificium
offerre, ut sic præcepto de audienda Mis-
sa satisfaciat? Ratio dubitandi est,
quia fideles obligantur quidem interel-
se sacro, sed quando illius est copia,
non verò illud celebrare.

14. Respondeo, huic inquisitioni
rectè respondet Gobat loco cit. num 40.
teneri; addens, duos Theologos de
hac affirmativa responsione immeritò
dubitasse, subditque has rationes; Pri-
mam, quia consuetudo Ecclesiastica sic
habet, ut scilicet omnes, etiam Sacer-
dotes, Missæ intersint die festivo, si
tunc non celebrent; secundam, quia
qui celebrat, audit Sacrum, siquidem
alioquin Sacerdos celebrando, sed de
audiendo; immò Suarez de Eucharis-
tia d. 88. sect. 4. ait, celebrantem per-
fectiùs Missam audire, quàm circum-
stantes: si igitur potest audire cele-
brando, omnino obligabitur. Terti-
am, quia Sacerdos, qui tempore Pa-
schali non habet, à quo percipiat com-
munionem, obligabitur ipse consecra-
re, & communicare, ut præceptum ser-
vet. Quartam, quia qui tenetur ad fi-
nem, tenetur (ut omnes docent) ad
ponenda media, saltem ordinaria; at
celebratio Missæ usitatissimum est, &
ordinarium medium ad illam audien-
dam.

Ad rationem dubitandi patet ex di-
ctis responsio, hoc est, jam in promptu
esse Missam, quando adest Sacerdos
ipse, qui celebrare potest.

15. Sed est privilegium celebra-
re; nemo autem tenetur suo privilegio
uti. Respondeo, negando, id privi-
legium esse; est enim quasi naturalis
proprietas Sacerdotis, qui ad hunc fi-
nem ordinatur, nempe ut celebret.

16. Sed sunt non pauci, qui mal-
lent audire Missas quatuor, quàm unam
facere: Respondeo, hoc provenire ex
eorum vicio, quod proinde ipsos excu-
fare

fare non debet: locus, si ea difficultas proficisceretur ex notabili dolore, in stando vel legendo, vel in scrupulis irremediabilibus. Hactenus ex dicto Authore.

Quando celebrans submissa voce celebrat, an a fidelibus satisfiat Præcepto?

17. **I**nquires quartò in hunc modum: Sacerdos proximè præcedenti die Dominico, ad eò submissa voce celebravit, ut ne verbum quidem Missæ omnes, qui interfuimus, audiverimus, satisfecimusne præcepto?

18. Respondeo, tibi, & circumstantibus favet his verbis Beja Lusitanus in responsis casuum Bononiensium editis Anno 1589. fol. 97. In nostra religiosissima Lusitania (inquit) ut devotioni, & contemplationi sacrificantium consulatur, in more est positum, submissâ ad eò voce privatas Missas dicere, ut non nisi à se solo sacrificans audiatur, & ab eo, qui Missæ intervrit, quoad ultima verba, quibus est respondendum, & tamen quicumque astant, & sacrificio sunt præsentés, legem de audienda Missa in die festo se adimplevisse putant, licet nihil omninò audiant, vel percipiant, dummodo actu humano erecti, genuflexi, adorantes ibi adsint, & cetera facientes, quæ ab aliis fieri in diversis particulis Missæ solent: nec ullus è Catholicis Episcopis, & doctissimis Confessoribus est alicui injectus scrupulus, quòd præceptum de audienda Missa sint transgressi, qui voces Sacerdotum sacra facientium non percipiunt.

19. Hæc Beja, cum quo absolute sentio, quoad fideles ejusmodi sacris interessentes; At verò quod attinet ad Sacerdotes tam submissè celebrantes, nulla urgente necessitate, sed solùm, ut uæ devotioni serviant, nec laudare, nec approbare possum: & ratio est, quia sic Sacerdotes Lusitani rubricas Missalis non observant, quæ rubricæ alia, tum missa voce, alia, voce elata, recitanda disponunt: præterquam quòd fraudantur fideles de spiritali fructu, qui eandem solet ex auditione Orationum, Evangeliorum, Epistolarum, Symboli fidei, & similibus. Adde tertio, Missam, licet privatim celebratam, esse per se ministerium publicum, ut alibi explicuimus; quare, ut ritè peragatur, non est ad solam privatam Sacerdotis devotionem restringenda.

20. Porro juvat opponere Bejæ Lusitano Hispanum Navarrum, de quo Navarro, Sæ v. *Missæ num. 50.* sic habet; Navarrus peccare ait, Missam ita submissè celebrantem, ut circumstantes non possint audire. Vide ergo ingeniorum diversitatem? Beja de devotione illud idem prædicat, quod Navarrus de peccato condemnat; non tamen puto, quòd possit condemnare de mortali, cum non appareat manifestum caput, unde tanta peccati gravitas colligatur; & prudenter S. Thomas in *quodlibet 9. quest. 7. num. 15.* sic monet; *Periculosè determinatur, aliquid esse peccatum mortale, nisi expressa veritas habeatur.*

21. Quæret ex hac occasione aliquis, quid dicendum, contra de eo, qui

matet in bi...

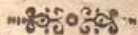
NAVARRUM
in
ECCLESIA PRÆCEPTO
NAVARRUM
de
E II
306.

qui secretas Missæ orationes alta, seu elata voce profert?

Respondeo huic quæstioni, si sermo sit de verbis consecrationis Gobat in *Alphabeto Sacrificantium* sic satisfacit: qui vocem adeo intendit, ut minister sacra verba consecrationis audire queat, excusandi sunt, quia non adest præceptum grave de secreta consecratione, gravis verò venialis damno, quando quis ad sex, vel octo passus vocem consecrationis intendit; mortalis verò, qui ad quadraginta audiri consuevisset. Hæc ille; sed profectò hoc de mortali nimis rigidè dictum esse videtur (excepto notabili scandalo, vel contemptu, vel animo inducendi novum Ritum) idque propter eandem rationem, quam modò innuimus ex S. Thoma.

22. Si verò sermo sit de aliis orationibus, quas secretè dicendas disponunt rubricæ; respondet Quartus in *rubr. Missalis parte 1. titul. 16. dub. 1.* se putare, peccare mortaliter eum, qui alta voce legit totum Canonem, vel partem ejus notabilem, vel notabilem partem aliarum precum, quæ secretè recitari debent, si id fiat, vel animo inducendi novum Ritum, vel cum scandalo aliorum. Hæc ille; & quidem rectè, si notes tamen hanc ultimam conditionem (si id fiat &c.) quod nos etiam in simili advertimus modò num. præcedente.

*Quando Antecessores Civitatis
voverunt celebrare idem festum,
an successores teneantur in-
teresse Sacro illo die.*

23. Inquires quintò, An successores & posterì obligentur ad festa, quæ voverunt eorum majores, & sic an obligentur tunc interesse sacro? Ratio dubitandi est, quia nemo potest suo voto alium à se ligare, alioqui teneris fieri Religiosus, si tui Parentes Religioni te devovissent.

24. Respondeo. Certum communiter putatur à Doctoribus, quòd obligentur; Ratio est, vel quia primò, ex justitia legali, seu ex observantia erga Antecessores tenentur Posterì rata habere, & confirmare ejusmodi vota pro bono publico emissa, & non inducentia valde magnum onus, ut notat Bonacina *de voto p. 5. n. 20.* & Fillucius *tract. 26. num. 162.* Vel secundò, quia Episcopus, vota illa approbando, mandavit ea servari à posteris, ut tenet Suarez *lib. 4. de voto cap. 10.* & Laymann *lib. 4. tract. 4. cap. 10. n. 9.* lege etiam Thomam Sanchez *lib. 4. summa cap. 15. num. 16.* Addit Navarrus in *Manuali cap. 12. num. 8.* hanc obligationem oriri ex vi contractus, & promissionis transeuntis in successorem universalem; quam tamen rationem difficulter se credere, dicit Gobat in *Alphabeto auditionis Sacri n. 86. vel 3.* ut habet Pasqua. in *observationibus super Laurentum num. 22.* quia voti obligatio afficit quidem regulariter tantùm expressè voventes, sed ali-
quando

quando etiam videntes tacite, quatenus voluntas successorum censeatur moraliter inesse in voluntate Antecessorum viventium.

Quisnam legitime dies festos induit sub obligatione audiendi Sacrum?

25. Inquires sextò: Quisnam indicare valet festos dies, in quibus nos interesse sacro teneamur?

26. Respondeo. Dies indicare festivos pro universali Ecclesia in honorem Dei, & Sanctorum (utique Canonizatorum, vel etiam Beatificatorum) pertinet ad Romanum Pontificem summum, pro Diocesi, vel Oppido ad Episcopum modo mox explicando n. 28. Eandem vim habet legitima consuetudo, sive universalis pro tota Ecclesia, sive peculiaris pro Diocesi, vel Oppido; legitima, inquam, quia ex se consuetudo sola, orta dumtaxat ex populi observatione, ejusmodi vim non habet, nisi quando, saltem tacite, Prælati consensus includeret, quo pacto jam esset legitima. Ratio est, quia id pertinet ad jurisdictionem spirituales, quam nullam habet Populus, sed habent solum Prælati, quibus eam Christus Dominus communicavit. Id quod non ita se habet in jurisdictione temporalis; hanc enim primitus residere in populo, ob hoc tamen Principibus secularibus communicatam esse ad meliorem gubernationem docemus omnes.

27. Subinquires, si quando Princeps mandet observari aliqua festa, ut ob insignem victoriam; ob coronationem Regis, immò etiam ob reverenti-

Tambur. de Præcept. Eccles.

am alicujus Sancti de Republica Beneficentia (quæ non accedente Prælati iussione festa secularia, non verò sacra appellari ritè possunt) estne obligatione Missam audiendi, & consequenter à servilibus abstinendi?

Respondeo, non esse obligationem in conscientia ex virtute religionis audiendi Missam, vel abstinendi à servilibus, solum enim tunc externa festivitas indicitur, & externa abstinentia à negotiis prohibetur. Interim tamen non nego, contra legem civilem peccari posse, & contra Principis obedientiam; sed hoc mortale vix, aut ne vix quidem de facto pertingere, alibi à nobis disputatum est.

28. Subinquires iterum, Episcopus (idem dic de Episcopalem jurisdictionem habentibus) sub qua conditione potest indicare dies festos sacros, in quibus sit abstinendum à servilibus, & sit audiendi Missam obligatio? Quosne tenent omnes, & advertit Castropal. tom. 3. disp. 2. p. 2. n. 5. etiam Regulares observare tenentur.

29. Respondeo, sub ea conditione ex jure communi, ut id faciat accedente consensu Cleri, hoc est majoris partis Capituli, & consensu populi, ut habetur *conquestus de feriis*, puto nihilominus, in rigore Episcopum posse sine positivo consensu populi, quem satis est non contradicere, sed cum consensu tamen prædicti Cleri, consuetudine nimirum sic legitime introducta.

30. Monet autem Urbanus VIII. in *Bulla edita Anno 1642.* (sed non jubet, nec potestatem tollit) ut parced, ne scilicet fideles multorum festorum

G.

fre-

matet in bibli...

MANEVRIN
in
Eccles. Præcept.
VARRI
E III
30. b.

frequentia aggraventur, hanc potestatem Episcopi exercent. Quod vero Urbanus solum moneat Episcopos, & potestatem nequaquam tollat, ipsimet Bullæ tenor manifestè declarat, in qua hujusmodi ad sunt verba.

Ne autem dies festos à locorum Ordinarijs nimia aliquorum facilitate, aut Populorum importunitate, deinceps iterum multiplicari contingat, eosdem Ordinarios in Domino monemus, ut ad Ecclesiasticam ubique servandam equalitatem, de cetero perpetuis futuris temporibus ab indictione sub præcepto novorum festorum studeant abstinere.

Hactenus Pontifex, ubi nota illud (monemus.)

Qua Hora audiendum est Sacrum?

31. **P**ertinet ad circumstantiam; Quando, hora assistendi ad Missam, quare merito inquires septimo; quid sit sentiendum de ejusmodi hora.

32. Respondeo. Quacunque hora Sacerdotes celebrent, obligantur Fideles uni Missæ die festivo præsentés adesse. Ritè autem celebrant ab Aurora usque ad meridiem, & ex Privilegio à Pontifice aliquibus concessò, etiam una hora ante Auroram, & una item circiter hora post meridiem, quorum privilegiorum explicationem satis erit videre apud de Lugo *de Eucharistia d. sp. 20. sect. 1.* alioque.

Quod si unica dumtaxat, vel pauca Missæ aliquo in Oppido celebrentur, quacunque hora audienda est illa, quæ celebrabitur; unde si manè diluculo

dicetur illa unica Missa mane est audienda; si vero dicatur in meridie; tunc audienda erit, quando nulla rationabilis non audiendi causa subsit.

33. Dixi (unica Missa) nemo enim obligatur ad plures; nam propterea in rigore, die Natalis Domini, unam Missam audiendo præcepto satisficit sufficienter; sicuti etiam Sacerdos non obligatur eo die plures Missas celebrare, cum semel celebrando (suum munus satis adimpleat, lege Pasqualigum de Missa q. 1252.

An aliquando ante mediam noctem?

34. **I**nquires octavo in hunc modum. Potest contingere, ut audiat, quis Missam ante mediam festi sequentis noctem; hic ergo satisficitne præcepto?

Calus quotannis occurrit in nocte Natalis Domini, in illo primo sacro, quo celebrat Cardinalis in Sacello Pontificio coram Pontifice, nam hæc prima Missa tolet tota absolvi ante mediam noctem, ut latè habes apud de Lugo *de Eucharistia disp. 15. num. 55.* quantum igitur facit ad nos, inquires; An tunc fideles audiendo illam Missam, satisficiant præcepto audiendi sacrum in die festivo Natalis Domini?

35. Respondeo, satisficere. Ratio est, quia ex mente Ecclesiæ, seu Pontificis illa Missa pertinet ad diem festum Natalis, unde etiam si nulla alia adesset ratio, certè tubesse concessionem Pontificis dicendum erit; neque enim præsumendum est, ipsum velle, ut duas Missas tunc ij fideles ex obligatione

tione audiant, qui tam devotos, & sollicitos in audienda illa prima Missa, se præbuerunt. Immo addo, si in aliqua Provincia usus antiquus similis vigeret, quo media nox præveniretur, idem sentiendum esse, nimirum consuetudinem illam esse servandam, & consequenter per illam anticipatam Missam Ecclesie præceptum adimpleri.

36. Sed ecce, hinc datur occasio, aliam dubitationem resolvendi, quam sic propono. Ego nudiustertius volens de æstate iter longum facere, surrexi è lecto, Sacerdotemque oravi, ut (quia erat dies Dominicus) celebraret, me, meisque comitibus præsentibus. Annuir Sacerdos, Missamque celebravit, qua peracta, clarè cognovimus, eam fuisse ante mediam noctem celebratam, satisfacine ego, & comites, & Sacerdos Ecclesiastico præcepto?

37. Respondeo, satisfacisse, nec opus auditione alterius sacri, quamvis in promptu vobis fuisset; si, ut refertur, illa auditio prior bona fide habita est. Ad id dicendum, me movet benigna Matris Ecclesie pietas; non enim mihi persuadere possum, quòd huic, bona fide operanti, illa imponat obligationem interessendi alteri sacro; bona fide, dico, si mala, nemo hunc liberare, ut ex se constat, ab iterata auditione possit.

Confirmatur allata responsio; nam si ego ex voto obligarer largiri decem v. g. aureos Ecclesie S. Francisci, & per inculpatum errorem, eos largitus essem Ecclesie S. Petri, non puto, Deum esse adeò rigorosum exactorem, ut velit me alios decem aureos Ecclesie S. Francisci conferre: idem certè non esset, si ego ex justitia deberem dare dictos aureos decem Titio, & darem, quamvis bona fide, Cajo; quia in hoc casu remanet in Titio jus justitiæ contra me pro decem aureis sibi debitis, quod jus, ut docemus omnes, est valde rigorosum; at in præcepto de audienda Missa, vel in voto non intercedit jus justitiæ, sed debitum ex virtute obedientiæ, vel religionis, quæ tanti rigoris non sunt, & cum tunc creditor sit benignissimus, ipse non præsumitur extorquere velle iteratam solutionem.

38. Quæres. Sacerdos ille, qui ante mediam noctem, atque adeo non in die Dominico, sed Sabbato Missam illam præpropterea celebravit, poteritne legitimè iterum celebrare inhærendo alicui opinioni, quæ putaret, ipsum, quia verè hoc die Dominico non celebravit, jus habere ad celebrandum?

Respondeo. Cùm hæc dubitatio hujus loci non sit, alibi, hoc est, in proprio tractatu de Missa determinabitur, nunc autem tempus est quiescendi, & finem hujus anni laboribus imponendi. Valet.

TRA-

Mater in bibli...

MANUSCRIP
in
Eccles. præcepto
de
E III
306